

Gianpaolo Gergeta

Grgeti 36, HR-52452 Funtana

gianpaolo.gergeta@pu.ht.hr

Patricijski rod Borisi: kratki životopisi, rodoslovlja i heraldička baština pripadnika istarskoga grofovskog ogranka (15. – 18. st.)

Izvorni znanstveni rad | Original scientific paper

UDK 929.52Borisi

DOI 10.32728/h2022.02

Primljeno | Received: 26. IX. 2022.

Izvadak

Pietro Boris(i) iz Bara i Giacoma Bruti iz Ulcinja začetnici su istarske grane Borisija. Njihov sin Bernardo Borisi dobio je od rašporskoga kapetana 1593. zapuštena zemljišta na području Funtane, kamo je doselio kolone iz Zete te kupio ruševine kaštela, preuredivši ga u svoje prebivalište pa izgradio uz njega i crkvu. Bernardov nećak Pietro je 1648. kupio jurisdikciju nad naseljem i čitavim teritorijem Funtane, stekavši tako za sebe i nasljednike grofovski naslov, koji mu je 1665. potvrđen. U radu će se pokušati prikazati rodoslovlje i sačuvani kameni grbovi patricijskoga roda Borisi od 15. st. do propasti Mletačke Republike, posebno njegove istarske grane, s osvrtom na grbove iz raznih grbovnika.

Sintesi

Pietro Boris(i) e Giacoma Bruti di Dulcigno (Ulcinj) sono i fondatori del ramo istriano dei Borisi. Nel 1593 il loro figlio Bernardo Borisi ebbe in gestione dal capitano di Raspo i terreni trascurati della zona di Fontane, in cui si trasferì da Zeta. Qui acquistò un castello diroccato e, una volta rinnovato, lo allestì a sua dimora, costruendovi accanto anche una chiesa. Il nipote di Bernardo, Piero, acquistò nel 1648 la giurisdizione sul villaggio e sull'intero territorio di Fontane, assicurandosi così il titolo ereditario di conte, che gli fu confermato nel 1665. In questo articolo si cercherà di presentare la genealogia e gli stemmi in pietra della famiglia Borisi, in particolare del ramo istriano, dal Quattrocento alla caduta della Repubblica di Venezia, con riguardo agli stemmi contenuti nei vari blasonari.

Ključne riječi: Borisi, grbovi, rodoslovlje, Bar, Kopar, Funtana

Parole chiave: Borisi, stemmi, genealogia, Antivari, Capodistria, Fontane

Uvod

Patricijski rod Borisi, čije se ime pojavljuje u velikom broju oblika, potječe prema Giuliju Cesareu de Beatianu iz Albanije te je rodbinski povezan s najvažnijim velikaškim obiteljima Epira. Bilješke iz obiteljskoga arhiva povezuju ga s ranosrednjovjekovnom bugarskom vladarskom dinastijom. Međutim, natpis na Kastelu u Funtani potvrđuje dukljansko i barsko plemstvo.¹ Borisi se javljaju u Baru (*Antivari*), gdje prebivaju sve do početka 18. st., i Dubrovniku, čiji je ogranak tijesno povezan sa zavičajem, te u Mlecima i Kopru, gdje stežu brojne posjede. Neka od svojih obitavališta obilježili su vlastitim grbom.

U Dubrovniku se 1283. i 1284. spominje *Boris*, *Borisius*, *Borisa calegarius*; 1300. i 1301. *Nicola de Boriso*, *Borrisius*, *Borissa*; 1368. *Petrus de Boris de Ragusio* je svjedok pri uvođenju Aleksija, bivšega ratačkog opata, u čast i vlast opata Sv. Marije na Lokrumu (*S. Maria di Croma*).²

Marin de Borisi 1471. u Veneciji je svjedok oporuke Margerete iz Bara. Vjerojatno je *Catarina filia ser Marini de Antibarò et relicta Morizii Saba fornarii in confinio S. Severi*, spomenuta 1529., njegova kći. Godine 1481. *prete Petro Boris de S. Leone* je svjedok oporuke *Natalisa de Iaica* (Bože iz Jajca).³

1 Giulio Cesare de Beatiano, *Il Mercurio Araldico in Italia, Compendioso Blasone di tutte le Prouincie, e Città d'Italia con ordine Geografico, & Istorico, premesso all'Araldo Veneto* (dalje: *Mercurio Araldico*), Venetia MDCLXXXVI., 37; Giustino Poli, *Le famiglie storiche di Capodistria* (dalje: *Famiglie*), 1978., 48, <https://www.cherini.eu/pdf/Famiglie.pdf> (pristupljeno 20. 9. 2022.); Edo Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang. Storie e personaggi di una nobile dimora da Troilus De Comitibus a Nicolò Borisi fino al contrammiraglio Josef Franz Vinzenz Lang* (dalje: *Da casa Conti a Palazzo Lang*), Romans d'Isonzo 2006., 69; Pogled u zavičaj. 390. obljetnica crkve Sv. Bernarda 1621. – 2011. / *Into the homeland. The 390th anniversary of the St. Bernard's church 1621-2011*, katalog izložbe, urednik Robert Buršić, Funtana 2011., 8. Calligaris navodi da Borisi potječu iz makedonskog Debra (*Dibra*), ali bez izvora podatka. Beatiano navodi: „Borisi Famiglia Nobilissima dell'Albania, oue per Parentadi e Signorie veniua considerata delle Principali del Regno d'Epiro (...)”. Epir se kod novovjekovnih pisaca dijelom poistovjećuje s Crnogorskim primorjem. Prema jednom spisu iz obnovljenoga obiteljskog arhiva (vidi bilj. 74) prikazanom na izložbi *Pogled u zavičaj*, obiteljsko se prezime javlja kao Boris u Bugarskoj, Bogori u Makedoniji, Bogoris u Tesaliji, Borić u Bosni i Hercegovini, Barich u Madarskoj. U Albaniji je najveći broj varijanti: Ersicio, Erisio, Beriscia, Berissia, Berissa, Berisse i Borysa. U starim ispravama javljaju se Boritius, Borisius i Boritia. U Veneciji prezime je Borisi, a u nekim dokumentima Boresi. Na istoj izložbi prikazani su i crteži više inačica grba „bugarske vladarske porodice Boris” (Борисъ) pohranjenih u obiteljskom arhivu: na zlatnom štitu crveni lav uspravljen na stražnjim nogama, iznad okrunjena kaciga, nakit polovina uspravnoga crvenog lava, plašt izvana crven, a iznutra zlatan. Međutim, u bugarskoj povijesti nije postojala „dinastija Boris”; vjerojatno se misli na Krumovu dinastiju, kojoj su pripadali kan/knez Boris I. (852. – 889.) i car Boris II. (969. – 971.), ali je izlišno govoriti o njezinu grbu jer je izumrla prije pojave grbova. Grb s uspravljenim lavom kao simbol Bugarske pojavljuje se tek u 13. stoljeću. Aldo Cherini (pod pseudonimom Giustino Poli) navodi vezu Borisijsa s ugarskim vladarima, bez navođenja izvora. Za natpis o dukljanskom i barskom plemstvu vidi bilj. 20.

2 Savo Marković, „Barski patricijski rod Borisi u prošlosti: Jadran, Evropa, Mediteran” (dalje: „Borisi”), *Povijesni prilozi*, 28, 2005., 73, bilj. 11.

3 Marković, „Borisi”, 79; Lovorka Čoralić, „Izbjegništvo kao sudbina – Barani u Mlecima (XIV. – XVII. st.)”, *Zbornik Odsjeka za povijesne znanosti Zavoda za povijesne i društvene znanosti Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti*, 23, 2005., 126, 138, 171; isti, „Oporučna svjedočanstva i zapis o posveti – hrvatske veze s mletačkom crkvom S. Lio (XV.-XVII. st.)”, *Croatia Christiana periodica*, 65, 2010., 44.

U Kopru se 1559. navodi svećenik Francesco Borisi. Jedini zapis o njemu nalazi se u matici krštenih, a to bi trebalo značiti da nije imao stalno sjedište u župi.⁴

Borisi u Baru (14. – 16. st.)

Godine 1390. u Baru *Petrus Borisi* ima nekretnine, a spomenut je u oporuci Baranina Sergia Marca Turturosija, sastavljenoj u Mlecima. Petrova kći Petruša navedena je u spisu iz 1436. godine. Udala se za Nicolu de Mexa pa njezin otac 1440. isplaćuje preko posrednika 50 dukata kao dio miraza (dote). U spisima iz 14. i 15. st. kao član obitelji Borisi javlja se Miroš (*Miros*).⁵

Mircho Borisi (Boris) navodi se 1434., a njegovi su potomci kći Resti (*Resti filia ser Mirchi Borisi*, 1423.) te sinovi *Mixa* i *Marco* (*Marin*).⁶ Marko sa sinom *Mirchom* (*Michiel*) postaje 1441. zapovjednikom obrane Bara nakon što se pridružio Stjepanu Vukčiću (*Vuchcich*), ali 1443. predaje grad Mlečanima jer ga nije mogao od njih obraniti. Iste godine *Marcus Boriscio* bio je izaslanik Bara u pregovorima s Mlečanima oko gradskih povlastica, a 1445. mletački Senat potvrđuje njegove ranije osobne povlastice. Nakon predaje, Venecija je priznala sve zatečeno plemstvo (*nobilis communitatis*) i njihova prava uz naslov *nobile*, kao i uređenje komune u građanskim stvarima, a preuzela nadležnost u krivičnim. Tada Marko postaje plemić Bara (*nobile di Antivari*).⁷ *Marco Boris* se javlja i u jednom spisu iz 1449., a 1450. uspijeva vratiti dio sela Obod (*Oboti*). Bio je vjenčan s Dragom *Pichicho* (*Pičcho*; *Donna Draga uxor Ser March de*

4 Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 79. Podatak je Calligarisu priopćio Dean Krmac iz Kopra.

5 Marković, „Borisi“, 73-74. Možda je to isti dubrovački *Petrus* iz 1368., ali nije ista osoba koja 1440., 72 godine poslije, isplaćuje miraz Petruši. Petrušin otac može biti njegov istoimeni sin.

6 Isto, 74, 76-77; Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 72. U spisu iz 1437. Marko je naveden kao pokojni, a prema <http://www.myheritage.com> (pristupljeno 10. 6. 2022.) umro je 1400., dok ga drugi spisi spominju do polovice 15. stoljeća. Moguće je da je upravo on naveden u spisu iz 1439.; 1441. Marko je bio posrednik pri izravnavanju duga, 1442. isplatio je 20 dukata kao dio dote zetu *Mathiju Bucia*, a 1445. spomenut je *Mario de Mircho Borisi*, što bi se također moglo odnositi na Marka. Nije isključeno da se ipak radi o dvije različite osobe. Calligaris (*Da casa Conti a Palazzo Lang*) tvrdi da je Marko ratovao protiv Turaka kao vojni zapovjednik u službi Skenderbega, ali bez navođenja izvora.

7 Tomaso Luciani, „Notizie e documenti per la conoscenza delle cose istriane. Di alcuni individui delle famiglie Sabini, Tarsia, e Borisi di Capodistria e Petris di Cherso“ (dalje: „Notizie“), *La Provincia dell'Istria*, Anno VII, N. 15, 1 agosto 1873, 1279; Marković, „Borisi“, 74-75; Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 69; *J. Siebmacher's grosses und allgemeines Wappenbuch: in einer neuen, vollständig geordneten und reich vermehrten Auflage mit heraldischen und historisch-genealogischen Erläuterungen. Vierten Bandes, dritte Abtheilung. Der Adel des Königreichs Dalmatien nach archivalischen und anderen authentischen Quellen bearbeitet und gezeichnet von Carl Georg Friedrich Heyer von Rosenfeld, k. und k. Hauptmann* (dalje: *Siebmacher's Wappenbuch*), Nürnberg 1873., 5, 30; *Zbornik plemstva u Hrvatskoj, Slavoniji, Dalmaciji, Bosni-Hercegovini, Dubrovniku, Kotoru i Vojvodini* (dalje: *Zbornik plemstva*), I. sv., ur. Viktor Anton Cte Duišin, Zagreb 1938., XVI, XIX; Poli, *Famiglie*, 48. Prema Lucianiju, Bar su Mlečanima predali Marko i sin *Michiel* Borisi. Izgleda da su *Mircho* i *Michiel* (*Michael* prema *Siebmacher's Wappenbuch*) ista osoba jer je spomenut kao upravitelj Bara i njegove tvrđave. Prema Calligarisu (*Da casa Conti a Palazzo Lang*), Marco je između 1443. i 1452. bio podestat Bara, što nije vjerojatno. Možda se radi o obiteljskoj predaji.

Mircho). Draga je spomenuta u spisima iz 1437. i 1441. godine. Markov sin Mirko (*Mircho*) naveden je kao prokurator u dokumentu iz 1437., a sin *Michiel* (Mirko?) se istaknuo u obrani Kotora (*Cattaro*), kad ga je opsjedao Stjepan Crnojević (*Cernovich*). Michielovi sinovi Vettor i Stefano su se borili pod stijegom Sv. Marka. Vettor Borisi, vitez i kapetan konjaništva, rođen 1475., sudjelovao je rujna 1509. zajedno sa sinom i oružanom družinom kao dobrovoljac na mletačkoj strani u obrani Padove od napada snaga Kambrejske lige. U borbama biva ranjen te umire početkom 1510. godine. I Stefano Borisi se u mletačkoj službi borio u Lombardiji protiv Kambrejske lige. Potomstvo Mirka Borisija (1434.) prikazano je na dijagramu 1.

U Baru 1471. djeluje *Petrus Boris presbyter Antibarensis, homo nobilis*. Moguće je da se kanonik desetljeće poslije preselio u Mletke. Marim(n) Boris i kapelan *Mathio Boris, zentilhuomo di questa terra* javljaju se 1501. godine. Mathio je prije toga zbog potreba grada Bara boravio na Krfu.⁸

Francesco Boris se navodi u barskim spisima 1549. i 1550.: *missier Francesco* plaća odštetu Camillu Besaliju, a sljedeće godine u jednoj izjavi naveden je Francesco, *quondam missier Antonio* te *dominus Franciscus Borisius*, otac triju sinova. Njegovi sinovi bi trebali biti Pietro, Antonio i Nicolò Boris. *Antonio Borisc* se javlja u Dubrovniku tijekom 16. st., oženio je *Catharinu* Dalmas (u. 1574.) i nisu imali potomstva. Bio je kancelar, 1581. spomenut kao *Antonius Borissius Antibarensis publicus et juratus Cancellarius Ragusii*. Javlja se i kao *Antonio Borisio*. Nicolò je također bio oženjen i imao je kćeri. Naveden je u jednom dokumentu iz 1599. kao trgovac te zajedno s bratom Pietrom 1570. u oporuci Giovannija (*Zuane, Zane*) Zupana. Pietro se vjenčao oko 1565. s Giacomom (*Jacoma*) Bruti iz Ulcinja (*Dolcigno*), s kojom je imao petero djece i to sinove Bernarda, Marina, Francesca i Marc'Antonija te kćer Franceschinu. Preminuo je krajem 1569. ili početkom iduće godine, a Bar pada pod osmansku vlast 1571. Nakon Pietrove smrti, brat Antonio, spomenut kao izvršitelj oporučnih odredbi 1580., postaje skrbnikom njegove djece. Slijedom toga, Giacomina (r. 1549.), mlada udovica s brojnim malodobnim potomstvom vjerojatno se seli, makar privremeno, iz Bara u Dubrovnik. Njezini roditelji Antonio Bruti (r. 1518.) i Marija Bruni imali su dvanaestero djece, sedam sinova i pet kćeri. Dijagram 2 prikazuje potomstvo Antonija Borisa.⁹

8 Marković, „Borisi“, 78–80.

9 „Albanske plemiške družine v beneškem Kopru v jubilejnim letu palače Bruti / Familjet fisnike shqiptare në Koprin e venecisë në vitin jubilar të pallatit Bruti“ (dalje: „Albanske plemiške družine“), ur. mag. Peter Štoka, Iliria, 1, Koper 2015., 16; Marković, „Borisi“, 80; isti, „Posljednja od barskog patricijskog roda Dalmas: 'Catharina Borisc, herede universale del q. m. Antonio Dalmas'“, *Arhivski zapisi*, god. XXII/2015,

Na barskoj palači Borisi (možda građevina koja se danas naziva Kneževom palatom) kao znak vlasništva nalazio se najstariji sačuvani kameni grb roda Borisi iz 15. st., a prikazivao je nasred štita iskorijenjeni bor (pitomi bor prema Savi Markoviću), oko njega vijenac svezan vrpcama s gornje i donje strane i sve unutar nazubljenoga okvira (sl. 1). Mramorna ploča s kasno-srednjovjekovnim grbom bila je preko 120 godina uzidana na južno pročelje nekadašnjega Velikog mlina (uljare) ispod zidina Staroga Bara kod izvora Kajnak, a trebala bi potjecati sa zapadnoga pročelja tzv. Kneževe palate. Uljara je temeljito preuređena i pretvorena u manju tvornicu sapuna i ulja 1878., kad Crnogorci oslobađaju grad od Turaka, a njezin vlasnik postaje vojvoda Mašo Vrbica. Arheolog Omer Peročević dao je 2003. restaurirati i izložiti grb kao dio postava u Carinarnici Staroga Bara.¹⁰

Dolazak Borisija u Kopar

Vjenčanjem Pietra Borisa i Giacomo Bruti uspostavljena je čvrsta i dugotrajna veza među dvjema obiteljima koja će omogućiti njihovim potomcima da najprije krenu put Moldavske i Carigrada u službu tamošnjih vladara i trgovaca, a zatim se presele u Kopar.

Giacomo Bruti (1542. – 1616.) se doselio u Kopar nakon što su mu Osmanlije pogubili oca Antonija 1572. u rodnom Ulcinju, a primljen je u gradsko plemićko vijeće 1575. godine. Oženio se za Bradamante Verzi. Dvije njegove sestre su se u Kopru udale prije 1575.: Caterina (r. 1551.) za grofa Rizzarda Verzija i Ilarietta (r. 1556.) za Demostena Carrerija. Ostale su sestre bile Lucia (r. 1561.) i Lucietta (r. 1564.), udana za Marka Dabrija (*Marco d'Abri*) iz Ulcinja, te Giacoma udova Borisi, tada zajedno s djecom vjerojatno pod skrbništvom Antonija Borisija. Brat Marco (r. 1546.) poginuo je u borbama kod Korčule (*Curzola*) 1571., u kojima je sudjelovao i Giacomo. Antonio (r. 1540.) prihvaća crkvenu službu, a Cristoforo (r. 1568.), Benedetto (r. 1541.)

br. 1, 2016., 47-48; isti, „U žarištu političke, vojne i ekonomske diplomatije: Bernardo Borisi“, *Crna Gora na političkoj i kulturnoj mapi Evrope – CLIO MAP*, ur. Radoslav Raspopović, Podgorica 2022., 116-141; Kosta Vojnović, „Dodatak raspravi: Državni rizničari republike Dubrovačke“, *Starine*, 28, 1896., 247-248; Alberto e Branislava Tenenti, *Il prezzo del rischio: l'assicurazione mediterranea vista da Ragusa (1563 – 1591)*, Roma 1985., 183, bilj. 41; Josip Luetić, „O međunarodnoj djelatnosti moreplovaca, trgovaca i brodova iz Herceg-Novog, Perasta, Kotora, Budve i Bara u pomorskoj privredi Dubrovačke Republike 1566-1650“, *Boka*, 17, 1985., 57. Štoka („Albanske plemiške družine“) donosi rodoslovlje obitelji Bruti iz 18. st. čuvano u Archivio diplomatico di Trieste gdje se navodi: „Giacoma con Piero Borisi Nob. di Antivari da quali disendono li Co. Borisi di Capod.“.

10 Savo Marković, „Marc'Antonio Borisi: Život i smrt barskog i koparskog plemića, mletačkog velikog dragomana (o. 1570-1620)“ (dalje: „Marc'Antonio“), *Istorijski zapisi*, god. XCII, br. 1-2, 2019., 76, 77, bilj. 7. Pitomi bor je pinija ili pinj (Pinus pinea). Jedan od oblika prezimena Borisi je Borić, što je predstavljeno borom u grbu (vidi bilj. 1). Grb obitelji Borisi datiran je okvirno u 15./16. stoljeće.

i Bartolomeo zvan Bortolo (r. 1557.) su bili dragomani mletačkoga baila u Carigradu. Bartolomeo 1583. napušta mletačku službu i radi za vladare Moldavske i Poljske. U to doba i njegova braća Benedetto i Barnaba (r. 1562.) stječu posjede i političku moć u Moldavskoj (mletački *Bogdania*).

Giacomin sin Marc'Antonio Borisi je 1585. uz pomoć ujaka Cristofora Brutija u Carigradu započeo obuku za mletačkoga dragomana. Uskoro njegova braća Marino, Bernardo i Francesco kreću put Moldavske kako bi ujacima Bartolomeu, Barnabi i Benedettu Brutiju pomogli u njihovim poslovima. Bartolomeo Bruti je, uz pomoć velikoga vezira Sinan-paše, spasio od smrti u osmanskome zatvoru moldavskoga vojvodu Petra VI. Hromog (Şchiopul, 1574. – 1577., 1578. – 1579., 1583. – 1591.), što mu je omogućilo velik utjecaj na njegovu dvoru. Vojvoda susjedne Vlaške bio je Petrov nećak Mihnea II. Poturčenjak (*Turcitul*, 1585. – 1591.) pa se Bartolomeov utjecaj proširio i ondje. Postavio je 1587. na Petrovu dvoru u Iaşiju nećaka Bernarda Borisija (*Bernardyno Barrysco*) za dragomana, koji je 1589. bio tumač engleskom pustolovu Henryju (Harrie) Cavendishu prilikom njegova posjeta. Dobro je poznao mletačkoga trgovca Antonija Parutu te ugošćivao njegove trgovačke agente u Iaşiju i one na putu za Poljsku. To je omogućilo nećaku Marinu Borisiju, trgovcu još od 1583., da 1588. postane Parutin agent za prodaju dragulja vlaškom vojvodi Mihnei II. Iste godine Francesco je u Târgovištu i Bukureštu radi sklapanja trgovačkoga posla. Kako dragulji nisu plaćeni, Marino se 1590. vraća u Vlašku i traži pomoć ujaka Bartolomea. Iste godine Francesco Borisi posuđuje novac u Iaşiju dubrovačkom diplomatu i teologu Domenicu Giorgiju, kojem je Bartolomeo Bruti ustupio prihode moldavske carine. Početkom 1591. Bernardo prati brata Marina na poslovno putovanje u Erdelj (*Transilvania*). Te godine vlaški vojvoda Mihnea II. napušta vlast, prelazi na islam te se seli u Carigrad, gdje postaje visoki osmanski dužnosnik pod imenom Mehmed-beg. Da bi zaštitio petogodišnjega sina Radua Mihneu (1586. – 1626.), posredovanjem Bartolomea i Cristofora sklanja ga u Kopar kod njihova brata Giacoma Brutija. U ljeto iste godine moldavski vojvoda Petar VI. napušta vlast i odlazi u tirolski grad Bolzano (Bozen). Novi moldavski vojvoda Aron I. Tiranin (*Tiranul*, 1591. – 1592., 1592. – 1595.) dolazi na vlast zahvaljujući novcu koji mu je Bruti posudio. U proljeće 1592. Bartolomeo Bruti je uhvaćen pri pokušaju bijega u Poljsku; još je 1590. stekao poljsko plemstvo za zasluge u sprječavanju sukoba između Poljske i Osmanskoga Carstva. Vojvoda Aron koristi se prilikom da se riješi duga pa daje nalog da Bartolomeo, tada u

osmanskom zatvoru, bude zadavljen. Sinan-pašin glasnik s pomilovanjem stiže prekasno. Tada u Moldavskoj za Brutije nastupa nepovoljno razdoblje pa je braća Borisi napuštaju. Te 1592. u Carigradu od kuge umire Cristoforo Bruti, a Francesco Borisi posuđuje od Mehmed-bega 4500 cekina radi zajedničkoga trgovačkog pothvata. Bernardo je već u Kopru kod ujaka Giacoma Brutija, dotad skrbnika Radua Mihnee koji je prebačen u Veneciju. Kasnije u Kopar stižu njegova braća Francesco i Marino. Ondje se 4. rujna 1591. njihova sestra Franceschina udala za markiza Pier Antonija Gravisija.¹¹

Marino Borisi neko je vrijeme boravio u Kopru, gdje se spominje u matici krštenih (1588. – 1599.) dva puta kao kum pod imenom *Marinus Boris*. Dva se puta navodi kao kuma i njegova supruga *Barbara Boris*. Uskoro se Marino seli u Dubrovnik, gdje stječe kuću, a bio je vlasnik i pola broda (nave) kojim je upravljao suvlasnik pomorac iz Budve (*Bodua*), kapetan Nicoletto Marković. Imao je imovinu i u Baru. Posjedovao je mjenice i uloge u napuljskim bankama. Već 1597. proširio je svoju poslovnu djelatnost na Vlašku i okolne zemlje. Umro je 1634. godine. Barbara i Marino imali su sina Pietra (u. 1627.). Pietro je oženio Paolu Besali, a njihovi potomci su bili Marin, Marija i Mara. Nakon Barbarine smrti Marino se ponovo oženio i imao je sina Antonija.¹²

Francesco Borisi prvi se put javlja u koparskim maticama 1. ožujka 1592. kao krsni kum. Vjenčao se 2. srpnja 1594. s koparskom plemkinjom Lucrezijom Vida. Prisutnost Bernarda Borisija u Kopru potvrđena je u maticama krštenih

11 Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 74; Cristian Luca, „Aspetti riguardanti i traffici mercantili e la circolazione del denaro tra Venezia, Costantinopoli e i Principati Romeni nei secoli XVI – XVIII“, *L'Europa Centro-Orientale e la Penisola italiana: quattro secoli di rapporti e influssi intercorsi tra Stati e civiltà (1300 – 1700)*, a cura di Cristian Luca e Gianluca Masi, Brăila – Venezia 2007., 249, 257, 263; Noel Malcolm, *Agents of Empire: Knights, Corsairs, Jesuits and Spies in the Sixteenth-Century Mediterranean World*, Oxford – New York 2015., 338, 346, 376-377; Savo Marković, „Ulcinjske obitelji i europska diplomatska povijest ranog novog vijeka 2. Mreža intriga“ (dalje: Mreža intriga), *Hrvatski glasnik*, god. VIII, br. 57-58, prosinac 2009. / siječanj 2010., 49, 51; isti, „Marc'Antonio“, 113, bilj. 159; Domenico Venturini, „La famiglia albanese dei conti Bruti“ (dalje: „Bruti“), *Atti e memorie della Società istriana di archeologia e storia patria* (dalje: *AMSI*), XX, 1904., 368, 371-374, 379-386. Iako Venturini navodi da su Piero Boris i Giacoma Bruti vjenčani u Kopru, ne postoji poznati izvor koji to potvrđuje. Venturini navodi da je Antonio Bruti (r. 1540.) ulcinjski biskup isto tako bez vjerodostojnoga izvora. Henry (Harrie) Cavendish bio je sin Besa od Hardwicka i brat prvoga earla od Devonshirea. Zajedno sa slugom Foxom, koji je vodio dnevnik, putuje u Carigrad. Na tom putu prošao je i Istrom, gdje spominje Rovinj (Slaven Bertoša – Antonio Giudici, „Europski putnici u Istri od XV. do XIX. stoljeća“, *Tabula*, 11, 2013., 14).

12 Marković, „Borisi“, 93; isti, „Marc'Antonio“, 77, bilj. 6; Savo Marković, „Dubrovački Baranin Marin Borisi: Nezaboravni susret s Petrom Zrinskim“, *Hrvatski glasnik*, god. XVII, br. 171, 2019., 84; Državni arhiv u Dubrovniku, Testamenta Notarie, 10.1, sv. 61, ff. 47r-47v. Kao *Marino Borissi* naveden je u jednoj oporuci iz *Targoviscta* iz 1597. (Andrei Pippidi, „Quelques drogmans de Constantinople au XVIIe siècle“ [dalje: „Quelques drogmans“], *Hommes et idées du Sud-Est européen à l'aube de l'âge moderne*, Bucharest – Paris 1980., 110). Vjerojatno je to današnji rumunjski grad Târgoviște. Marino Borisi se spominje i u *Libro dei conti* (Benedetto Marino Di Resti – Petăr Ch. Petrov, *Libro dei conti (MDXC – MDCV)*, vol. 1, Sofia 2004., 20, 66), koji se čuva u Bugarskoj, u kojoj postoji grad Trgoviște (Търговище).

iz 1592. Kao krsni kum *Bernardo Boris* se javlja u osam navrata između 1592. i 1594., a zajedno s *Lucretijom Boris* bio je kum na krštenju i 17. srpnja 1594.¹³

U to doba braća Francesco i Bernardo Borisi već su stekli znatnu imovinu, među kojom je vjerojatno bila i kuća u Ankaranu (*Ancarano*), koju krase njihov grb: bor posred štita u obliku konjske glave (talijanski), okružen trima vjenčićima i slovima V, M, F i B, sve unutar nazubljena okvira (sl. 2). Taj se grb, osim po obliku štita, razlikuje od onoga u Baru (15. st.) i po tome što bor nema vidljivo korijenje. Nastao je vjerojatno između 1592. i 1596. U obližnjem Kopru postoji desetak kamenih grbova s talijanskim štitom koji uglavnom potječu iz 15. stoljeća, ali nema nijednoga porodice Borisi.¹⁴

Bernardo Borisi (u. 1625.) i njegovi grbovi

Bernardo Borisi 1593. traži i dobiva od rašporskoga kapetana Marc'Antonija Erizza na besplatno trajno korištenje (*gratios.te beneficanti*) nenaseljena, zapuštena i neobrađena zemljišta porečkoga teritorija u kontradama *Fontane*, *Acquadizza*, *Monte Pighera* i *Scoglio Riviera*. Dodjelu (investituru) je 3. listopada 1595. potvrdio mletački Senat, koji je još od veljače 1585. nudio Funtanu na besplatno korištenje uz jedinu obvezu korisnika da napuči i obradije zemljište. Bernardo 1595./1596. dovodi iz Zete 19 obitelji, ukupno 47 osoba, s namjerom da naseli svoj posjed. Da bi ga zaokružio, otkupljuje od nasljednika plemića Francesca Zorzija 1596. ruševine kaštela zvanoga *Castello Neboise*, izgrađenoga oko 1400., koje su se nalazile na zemljištu u blizini granice Vrsarske grofovije. Tako je utemeljio današnje naselje Funtana (*Fontane*). 20. studenoga 1596. ženi plemkinju Lauru Doralice Barbo iz Motovuna (*Montona*), kojoj je to bio drugi brak.¹⁵

13 Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 73; <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.).

14 Giovanni Radossi, *Monumenta heraldica Iustinopolitana* (dalje: *Monumenta*), Colana degli Atti n. 21, Rovigno – Trieste 2003., 93, 94, 95, 217, 256, 257, 279, 286, 290, 335, 337, 403, 414, 415, 416, 431, 432; <https://obcina-ankaran.si/it/la-vita-ad-ancarano/storia/poderi-feudali-e-ville-signorili> (10. 6. 2022.). U Ankaranu, između Valdoltre i Debeloga rtiča (*Punta grossa*), nalazi se ugostiteljski objekt Villa Andor u zgradi iz 17. stoljeća (vjerojatnije s kraja 16. st.), na što ukazuje grb Borisija na pročelju. Ranije se zvala Villa Galli i bila je do 1960. u vlasništvu odvjetnika Gian Luigija Gobba.

15 Miroslav Bertoša, „Pod Mlecima“, *Poreč*, priredili Zvane Črnja i Milan Rakovac, Žminj – Poreč 1975., XVI; isti, „Pisma i poruke istarskih rektora od 1607. do 1616. – sv. I“ (dalje: „Pisma i poruke“), *Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium*, 52, Zagreb 1979., 96; Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 69, 76-77; Angelo Marsich, „Quando e come vennero gli Slavi in Istria“ (dalje: „Quando“), *L'Archeografo triestino* (dalje: *AT*), n. s. XIII, 1887., 423. Jedna utvrda *Neboise*, uništena 1310., nalazila se kod mjesta Cucagna u Furlaniji, a jedna od kula dvora u Suceavi, glavnom gradu Moldavske od 1388. do 1565., isto se tako nazivala. Kao godina vjenčanja Laure Doralice Barbo, kćeri Camilla Barba de Montona, navedena je u koparskoj knjizi vjenčanih 1596., dok Calligaris navodi 1595. godinu. U jednom je dokumentu iz 1749. navedeno da se Doralice, kći Camilla Barba i Diane Richieri, plemkinje iz Pordenonea, prvi put udala za tršćanskoga plemića Gabriela Marensija, a drugi put za kapetana Bernarda Borisija iz Kopra, što bi bilo vidljivo iz dokumenata od 7. listopada 1591., 26. veljače 1598. te 23. studenoga i 23. prosinca 1607. Rođena je u Motovunu (Antonio de Colle, „Briciole di storia montonese“ [dalje: „Briciole“], *AMSI*, XXVIII, 1912., 168). Inače, iz porodice Barbo potječe i papa Pavao II. (1464. – 1472.), pravim imenom Pietro (vidi bilj. 18).

Od porečkoga kaptola Bernardo preuzima 1600. ubiranje desetine u Funtani, uz uvjet da vodi brigu o potrebama svećenika i crkve. Tako je ostvario *jus patronatus* nad crkvenim beneficijem i trebao je o vlastitom trošku sagraditi novu mjesnu crkvu, zbog čega je uputio molbu mletačkim vlastima 1604. godine.¹⁶

Služio je kao kapetan oružnika (*capitano delle ordinanze*), odnosno černide, u raznim istarskim mjestima. Dok je bio kapetan motovunskih oružnika, dobio je 1602. dopuštenje da zbog obiteljskih razloga otputuje u Carigrad, a zamijenit će ga Marco Verzi. Ondje posjećuje brata Marc'Antonija, dragomana mletačkoga baila, koji se 25. studenoga 1598. vjenčao s Alessandrom (Cassandra) Piron. Tu su dogovorili otkup solana i zemljišta koje su njihovi rođaci Bruti prodali trećim osobama ovlastivši za to brata Francesca.¹⁷

Nakon povratka Bernardo uspijeva obnoviti funtanski Kasteja i obilježava ga svojim grbovima, koji se razlikuju od onih iz Bara i Ankarana po dodatku lavova. Svaki dovratnik zapadnoga ulaza ima po dva štita. Na sredini gornjega je bor oko čijega se debla sučeljuju dva lava uzdignita na stražnjim nogama (sl. 3), dok je donji štit prazan. Na nadvratniku je natpis u kojem se navodi da je Bernardo plemić grada Bara.¹⁸ Iznad istočnoga ulaza Kasteja¹⁹

16 Pietro Kandler, *Fasti sacri e profani delle chiese episcopali di Parenzo e Pola*, Parenzo 1883., 26; Marino Manin, *Zapadna Istra u katastru Franje I. (1818. – 1840)*, Zagreb 2006., 273; <http://www.voicesfromistria.eu/dettaglio.asp?id=3454> (10. 6. 2022.). Patronat je u kanonskom pravu povlastica koja se dodjeljuje utemeljitelju crkvi, kapela ili crkvenih posjeda (beneficija), a ogleda se u tome da patron ili njegov zastupnik mogu predložiti crkvenim vlastima kome dodijeliti upražnjeno crkveno dobro, odnosno predložiti svećenika za crkvu. Patroni imaju obvezu brinuti za potrebe beneficija i svećenika koji ga uživa. Tako je, prema dokumentu iz 1770., za razliku od župnika u okolnim mjestima (Fuškulin, Mugeba) koji su desetinu prikupljali od svojih župljana, funtanski župnik Giovanni Vlach godišnje na ime desetine dobivao od grofa Borisija 12 stara pšenice (*formento*), 12 stara ječma (*orzo*) i 10 barila vina (Valentino Valentini, „Nota de' Benefici e Beneficiati della Diocesi di Parenzo a parte Veneta nel 1770“, *L'Istria*, 19–20, 13 marzo 1847, 78). Manin navodi da su još u prvoj polovici 19. st., prema Katastru Franje I., posjednici zemljišta u Funtani morali na ime desetine u naturi dati Borisijima desetinu janjaca, pola mletačkoga stara pšenice (41,205 l) te raditi dva dana na njihovim posjedima. Usto su kod klanja svinje bili dužni feudalcima dati plečku (*spalletta*).

17 „Senato Mare – Cose dell'Istria“, *AMSI*, XII, 1896., 98; Marković, „Marc'Antonio“, 95–97.

18 Ivo Bojanić-Čivić, *Vrsar i okolina*, Vrsar 1982., 48; Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 87–88. Natpis na zapadnom ulazu kaštela: QVAM BONE VIDES VIATOR FABRICAM τ AD SVVM IPSVS ET AMICORVM // COMMODOVM BERNAR^o BORISIVS P F NOB^o ANTIBAR^o LIBERALISSMVVS τ // INDVSTRIA ET DILIGENTIA DEO AUXILIANTE PARAVIT ~. Prijevod prema Bojanić-Čiviću: „Kako dobro vidiš, putniče, radionicu na svoju vlastitu koristi i prijatelja sagradio vrlo plemeniti plemić Bernard Borisi, otac porodice, uz marljivost, požrtvornost i pomoć Boga.“ Prijevod prema Calligarisu: „O buon viandante, Bernardo Borisi, pio e felice nobile di Antivari, ricchissimo di zelo e diligenza, con l'aiuto di Dio, fece innalzare la costruzione che vedi, a vantaggio di sé e degli amici.“ Borisi dodaje lavove u porodični grb vjerojatno zato što postoje u grbu suprugine porodice Barbo: „Che l'arma di divisa della famiglia Patricia Barbo sia la medesima che ha sempre anticamente portata la famiglia ora abitante in Montona, e di cui ne sono Lapidi in più luochi della terra stessa, si vede d'antica medaglia di Bronzo, che ha da una parte l'arma predetta, e dall'altra l'effigie di Paolo li Pontefice della famiglia medesima, e l'arma stessa è un Leon d'oro armato con Banda d'argento in campo azzuro, come da confronti fatti da me sottoscritto Nodaro con li colori d'ambe l'arme suddette“ (De Colle, „Briciole“, 172). Isto tako i u navodnom grbu navodne bugarske vladarske dinastije Borisi postoji lav (vidi bilj. 1).

19 Kastèja (m. r.) u genitivu glasi Kastèla (dat. Kastèlu).

nalazi se natpis i grb iz 1610. nalik prethodnome: štit s iskorijenjenim borom u sredini i dva sučeljena lava uzdignuta na stražnjim nogama koji se bore pod njim. Iznad štita je kaciga (sl. 4). Iz natpisa proizlazi da rod Borisi osim barskoga ima i dukljansko plemstvo.²⁰ Sličan se grb nalazi na imanju Džamonja južno od Funtane prema Vrsaru. U tom je slučaju štit ovalan, a posred njega se nalazi iskorijenjeni bor s dva sučeljena lava uzdignuta na stražnjim nogama koji se bore pod njim. Iznad štita je kaciga, a oko njega sedam kuglica, četiri u gornjem i tri u donjem dijelu (sl. 5). Kaciga bi označavala službu kapetana černide, koju je Bernardo obavljao do 1602. godine. Grb se ne nalazi na izvornom položaju. Po jednoj mjesnoj predaji on je skinut s Kastela u Funtani, a po drugoj se nalazio na ulaznom portalu susjednoga imanja.²¹

Budući da mu je nedostajalo radne snage za obradu posjeda, Bernardo početkom 1611. pokušava preko rašporskoga kapetana Pietra Bondumiera tek pristigle doseljenike iz okolice Bara koji su se nalazili u luci Črvar (*Porto di Ceruera*) naseliti u Funtani. Borisi je među njima prepoznao neke od starijih koji su bili u službi na njegovim negdašnjim posjedima u Baru. Mletačke vlasti, međutim, smještaju doseljenike u obližnji Mugeba (*Monghebo*). Osim posjeda u Funtani, Bernardo je tada imao i posjede u Koprju te kao zaslužan građanin dobivao godišnju državnu plaću (*pensione*) od 100 dukata.²²

Bernardo se ponovo vraća u Carigrad. Početkom veljače 1613. imenovan je mletačkim konzulom u Galipolju (*Gallipoli*, tur. *Gelibolu*). Krajem svibnja 1613. prati izaslanika erdeljskoga vojvode Gabrijela (*Gábor*) Báthorija (1608. – 1613.)

²⁰ Natpis nad istočnim ulazom Kastela: IN TE DOMINE / SPERAVI MDCX // INSIGNIE FAMILIE / BORISI NOBILIS // E DIOCHLIENSIS ET / ANTIBARENSIS // BERNARDVS / BORISIVS FECIT. Prijevod prema Bojanić-Čiviću: „U tebe sam se Gospodine, uzdao. 1610. Sagradio plemić Bernard Borisi iz znamenite dukljanske i barske obitelji Borisi“ (Bojanić-Čivić, *Vrsar i okolina*, 48). U početku se tim grbom na zlatnoj podlozi koristila Općina Funtana-Fontane. Danas ga rabe Nogometni klub Funtana i općinska Turistička zajednica. Na podu ispred ulaza u sjedište potonje nalazi se crna granitna ploča s grbom kojem su na štitu pridodani okomito natpisi Funtana i Fontane. Duklja (*Diòkleia*, *Doclea*) je nastala u prvom stoljeću pr. Kr. na prostoru između rijeke Zete i Morače te potoka Širalije oko 3 km sjeverozapadno od današnje Podgorice, a postojala je do 12. stoljeća i bila sjedište biskupije kasnije premještene u Bar. Tada nastaje Dukljansko-barska nadbiskupija. Grad naziv duguje ilirskom plemenu Dokleata. Postoji predaja, bez potvrde u izvorima, kako je to rodno mjesto rimskoga cara Dioklecijana. Istraživao ju je Piero Sticotti (Vodnjan, 4. IV. 1870. – Trst, 30. VII. 1953.) i 1913. u Beču zajedno s Lukom Jelićem i Ćirilom Metodom Ivekovićem o tome objavio monografiju *Die römische Stadt Doclea in Montenegro*. <https://www.panacomp.net/duklja-doclea/> (10. 6. 2022.); <http://monumentaserbica.branatomic.com/gradovi/epskigradovi/gradout.php?ext=1&ic=DUKLJA> (10. 6. 2022.); http://www.montenegrina.net/pages/pages1/istorija/predslovenski/rimski_grad_doclea_u_crnoj_gori.htm (10. 6. 2022.).

²¹ Ivan Milotić – Lino Zohil, „Heraldički znamen Vrsara“, *Vrsar poviješću i zbiljom*, urednik Ivan Milotić, Vrsar 2013., 386. Milotić i Zohil netočno navode da je to grb Vrsara (*Orsera*). Moguće je da je to grb skinut u 18. st. s mjesnoga pristaništa po nalogu mletačkoga Senata, ali u tom slučaju nedostaje natpis (vidi bilj. 46).

²² Bertoša, „Pisma i poruke“, 96; Marković, „Borisi“, 86, bilj. 86. U to su doba doseljavanja i odlasci kolona bili učestali i ubičajeni. Marković navodi kolona iz oporuke od 8. kolovoza 1637. sačinjene u Zadru kao Miloša iz Mrkojevića, nastanjenoga u Funtani u Istri (*Millos da Marcovichi habitante alle Fontane in Istria*).

velikom veziru radi pregovora o plaćanju danka. Bio je i u službi vladara Vlaške Radua IX. Mihnee (1601. – 1602., 1611., 1611. – 1616., 1620. – 1623.), sina Mihnee II., kao komornik (*postelnic*, sobar) i osobni savjetnik te zastupnik na osmanskome dvoru. Kada Mihnea 1616. postaje vladar Moldavske (1616. – 1619.), Borisi ga slijedi.²³

Nakon smrti supruge Alessandre Piron krajem 1609. Marc'Antonio šalje u Kopar najprije tri kćeri, a nedugo zatim i preostale dvije, kako bi bile odgajane u samostanu sv. Blaža (*S. Biagio*). Uskoro se vjenčava s Caterinom Olivieri. Izgleda da se nakon završetka karijere namjeravao nastaniti u Kopru pa zajedno s braćom Bernardom i Francescom traži prijem među gradsko plemstvo. Mletački Senat 1. veljače 1617. (1616. m. v.) razmatra njihovu zamolbu, kojoj je priložena i ona carigradskoga baila Almora Nanija od 18. studenoga 1616., te traži mišljenje istarskoga generala Michiela i koparskoga podestata i kapetana Francesca Querinija. Iz odgovora koparskoga podestata (16. veljače 1617.) proizlazi da su Bernardo i Marc'Antonio državni službenici u Carigradu te da, zajedno s bratom Francescom, tada u Vlaškoj, zaslužuju uvrštenje u koparsko Veliko vijeće. Senat tada nalaže providuru Zaniju da privoli članove koparskoga gradskog vijeća da Borisi budu primljeni među

23 Mircse János, *Diplomatarium relationum Gabrielis Bethlen cum Venetorum Republica / Oklevéltár Bethlen Gábor diplomáciai összeköttetései történetéhez a velencei állami levéltárban*, Budapest 1886., 453-454; Benoît Maréchaux, „Consuls vénitiens en Méditerranée orientale (1575-1645)“, *Los cónsules de extranjeros en la Edad Moderna y principios de la Edad Contemporánea*, Marcella Aglietti et al. (coords.), Madrid 2013., 150, bilj. 17; Marković, „Marc'Antonio“, 88, bilj. 52; Gizella Nemeth – Adriano Papo, „L'ascesa di Gabriele Bethlen al principato di Transilvania e i suoi primi anni di regno sulla base dei rapporti diplomatici degli ambasciatori veneti presso la Porta. 1613-1619“, *Crisia*, XLVII, 2017, 76; Ella-Natalie Rothman, *Between Venice and Istanbul: Trans-imperial subjects and cultural mediation in the early modern Mediterranean* (dalje: *Between Venice and Istanbul*), University of Michigan, 2006. (doktorska disertacija), 464; Umberto Signori, *Proteggere i privilegi dello straniero. I consoli veneziani nell'Impero ottomano tra Sei e Settecento*, tesi di dottorato, Università degli Studi di Milano, Facoltà di Studi Umanistici, Dipartimento di Studi storici, Anno Accademico 2016-2017, 169, 170 bilj. 65 i 66, 171; Pietro Stancovich, *Biografia degli uomini distinti dell'Istria* (dalje: *Biografia*), vol. III, Trieste 1829., 99. Konzula u Galipolju se obično imenovalo doživotno, a služba je bila počasna uz malu materijalnu korist. Imenovanje je obavljao bailo, mletački ambasador u Carigradu, a uz konzula tu je djelovao i vicekonzul koji se brinuo za nesmetan prolaz brodova kroz Dardanele. Zastupao je i francuske te holandske (flandrijske) interese. Godine 1590. imenovan je konzulom franjevac Giovanni Blecovich iz Splita (Fra Giovanni di Spalato prema Maréchauxu), kapelan crkve sv. Marka iz Galipolju. Ostao je u službi do 1613. (Signori). Bernardo Borisi je imenovan konzulom u veljači 1613., nakon smrti frà Zvana (Marković), tj. Giovannija Blecovicha, ali nikada nije boravio u Galipolju jer je bio u službi moldavskih i vlaških vladara. Poslove je vodio vicekonzul (*Comesso*) fr. Ant. o (Antonio da Pera), vjerojatno kapelan crkve sv. Marka. Nakon Bernardove smrti 1625., frà Antonio da Pera je još 1626. vicekonzul, a na traženje Giovannija Antonija Grilla konzulom postaje njegov maloljetni sin Ambrogio (Signori). Ambrogiova majka bila je Caterina Olivieri udova Borisi (vidi bilj. 29). Maréchaux navodi da Galipolje spada u četvrti, najniži razred mletačkih konzulata. Nemeth – Papo, odnosno János navodi dolazak Borisija velikom veziru. Stancovich piše da je Borisi bio „magiordomo supremo, ed intimo consigliere del Voivoda e principe del regno di Vallachia e Transilvania, oratore continuo alla porta Ottomana per il medesimo“, ali je netočna 1503. godina. Bernardo je u Vlaškoj i Moldavskoj bio poznat kao *Barnarea i Brână* (Pippidi, „Quelques drogmans“, 236).

njih. Tako su oni od 1617. smatrani koparskim plemićima. Iste se godine u koparskom samostanu nalaze dvije Marc'Antoniove kćeri.²⁴

Početak veljače 1619. sultan Osman II. (1618. – 1622.) umjesto Radua Mihnee na čelo Moldavske postavlja Gaspara Grazianija (*Gratiani*). On je od 1615. do 1618. bio dragoman na Porti u Carigradu te zbog svojih zasluga postaje vladar moldavske kneževine (1619. – 1620.). Graziani je tada nastojao učvrstiti političke veze s okolnim zemljama, kao i sa svima kojima je bilo u interesu oslabiti osmansku moć. Želio je ujediniti Moldavsku, Vlašku i Erdelj te njima samostalno vladati bez vazalstva Turskoj. Stoga se nastojao zbližiti s Poljacima, Habsburgovcima i Venecijom. Bliskost s potonjima namjeravao je postići ženidbom s jednom od kćeri mletačkoga velikog dragomana Marc'Antonija Borisija, Bernardova brata. S tim ciljem imenuje Bernarda svojim glavnim tajnikom i savjetnikom te ga šalje u Carigrad kao predstavnika na Porti, a također ga kao hetmana postavlja na čelo svoje vojske. U vezi planiranoga vjenčanja pisao je mletačkom duždu istodobno nudeći podršku interesima *Serenissime* u Moldavskoj i okolnim zemljama. O tome je pregovarao i s mletačkim plemićem Polom Miniom najprije u Carigradu, a poslije i na svojem dvoru u Iašiju. Iako je veliki dragoman na kraju bio pristao na Grazianijevu zamolbu, čak mu je posudio 5500 talira, iz Venecije su stigle drugačije upute i stvar je spriječena.²⁵

Bernardo tada ulazi u poslovni odnos s Costantinom Battistom Vevellijem, glavnim carinikom Moldavske, kojega je upoznao 1616. kada je bio Mihnein peharnik (*stolnic*). Borisi posuđuje Vevelliju najprije 243 cekina (prema dogovoru sklopljenom u Iašiju 18. rujna 1619.) te naknadno još 857 cekina (prema drugom dogovoru sklopljenom u Iašiju 16. prosinca 1619.). Isto tako posuđuje Grazianiju 5000 cekina. U studenome 1619. Graziani vraća dug Marc'Antoniju preko brata Bernarda te mu ovaj šalje dio novca. Početkom veljače 1620. veliki dragoman Marc'Antonio Borisi pogubljen je po naredbi osmanskoga velikog vezira u Carigradu: zadavljen na pragu Divana, a truplo je obješeno na trgu pred ulazom u

24 „Senato Mare – Cose dell'Istria“, *AMSI*, XII, 1896., 438; Tomaso Luciani, „Notizie e documenti per la conoscenza delle cose istriane. I Bruti e i Borisi“, *La Provincia dell'Istria*, Anno VII, N. 17, 1° settembre 1873., 1304–1305; Marković, „Marc'Antonio“, 96–97; Poli, *Famiglie*, 48. Francesco se vratio u Istru i 1619. posudio motovunskoj općini 1000 dukata na pet godina, uzevši u zalag prihod Motovunskih Novaka (*Novacco*). Kako je s vremenom dug narastao na 3700 mletačkih lira, njegov nasljednik Pietro prodao je Novake 1647. na dražbi Girolamu de Carlu i obitelji Polesini. Kratica m. v. (*more veneto*) označava mletačko računanje vremena prema kojem godina počima 1. ožujka, a završava 28., odnosno 29. veljače sljedeće godine pa je po našem računanju vremena kod datuma u siječnju i veljači potrebno broj godine povećati za jedan. Tako je 1. veljače 1616. m. v. po našem računanju vremena 1. veljače 1617.

25 Cristian Luca, „Influssi occidentali sull'atteggiamento politico di alcuni principi dei Paesi Romeni nei secoli XVI e XVII“, *Quaderni della Casa Romana*, 2, a cura di Ion Bulei, Serban Marin e Rudolf Dinu, Bucarest 2002., 110–112; Marković, „Borisi“, 88; isti, „Marc'Antonio“, 113; Stancovich, *Biografia*, 99: „supremo segretario, consigliere, Dattmano, e generale di cavalleria del principe di Moldavia“. Neki izvori navode da je Graziani oženio kćer velikoga dragomana Borisija, no to nije točno.

Portu. Tada skrbnici Marc'Antoniove djece traže dogovor u vezi Grazianijeva duga velikom dragomanu. Bernardo bezuspješno traži svoje cekine od Grazianija pa prekida suradnju i napušta Iași 23. veljače 1620. Kočijom kreće u Poljsku put Kamienieca Podolskog (danas Kamjanec Podiljski u Ukrajini), s namjerom da odande nastavi put za Veneciju. Budući da nije uspio vratiti posuđeni novac ni od Vevellija, Borisi se za pomoć obraća mletačkom bailu u Carigradu. Ovaj je 29. travnja 1620. naredio Francescu di Negriju i Cristoforu Brutiju da zaplijene svu Vevellijevu imovinu i robu u Carigradu. Vevelli je, međutim, smatrao dugove podmirenim i nije ih želio priznati pa bailo 13. kolovoza 1621. ponavlja zapljenu. Tada nastupa Costantinov brat i ortak u poslu Luca (u. 1622.). On je u manje od tjedan dana uspio skinuti zapljenu s bratove imovine priloživši bailu pisane izjave iz Iašija od 21. travnja (Polo Minio i Zuanne Turiglia) te 20. srpnja 1620. (Bartolomeo Locadello), u kojima se navodi da je Bernardo Borisi u cijelosti isplaćen. Saznavši od Grazianija za Borisijev odlazak (5. ožujka 1620.), Polo Minio odlučuje mu se pridružiti u prvoj polovici svibnja te da zajedno otputuju u Carigrad. Na kraju izgleda da su se kopnenim putem preko Erdelja, Ugarske i Austrije vratili u Veneciju. Put je, uz stanke, trajao između 30 i 60 dana.²⁶

U međuvremenu je Graziani sklopio savezništvo s Poljacima i započeo pobunu protiv Osmanlija. 17. rujna 1620. Turci i njihovi saveznici su iznenadili Poljake kod Țuțore (polj. Cecora) na rijeci Prut nedaleko od Iašija i mnoge zarobili. Graziani se sa svojim pristašama dao u bijeg prema Erdelju, ali je 19./20. rujna uhvaćen i ubijen. Poljaci su 29. rujna probili osmanski obruč i započeli povlačenje koje je trajalo do 6. listopada.

Nakon povratka kući Bernardo 1621. radi ispunjenja danoga zavjeta gradi te ukrašava župnu crkvu u Funtani oltarnom slikom i rezbarenim oltarom. Na nadvratniku postavlja natpis i vlastiti grb: na sredini ovalnoga štita nalazi se bor koji pridržavaju dva sučeljena lava uzdignuta na stražnjim nogama (sl. 6). Sljedeće godine (26. svibnja) prilikom vizitacije porečki biskup Leonardo Tri-

26 Cristian Luca, „Il patrizio veneto Polo Minio, viaggiatore in Moldavia nei primi decenni del Seicento“, *Da Est ad Ovest, da Ovest ad Est. Viaggiatori per le strade del mondo*, a cura di Gaetano Platania, Viterbo 2006., 91-92; isti, „La gestione familiare degli affari mercantili nel commercio internazionale riguardante l'area del Basso Danubio durante il XVII secolo: la fortuna dei Vevelli, dei Locadello e dei Pepanos“ (dalje: „La gestione familiare“), *La famiglia nell'economia europea. Sec. XIII–XVIII / The Economic Role of the Family in the European Economy from the 13th to the 18th Centuries. Atti della «Quarantesima Settimana di Studi»*, 6-10 aprile 2008, a cura di / edited by Simonetta Cavaciocchi, Firenze / Florence 2009., 532-533; isti, „Venetian Merchants in the Lower Danube Area and their role in the development of the international trade exchanges in the Seventeenth Century“, *Český časopis historický*, 109, 2, 2011., 318-319; Marković, „Marc'Antonio“, 105-108, 114-115. U Kamieniecu Podolskom rođen je 1578. Antonio Stanislao, sin Bartolomea Brutija, Bernardova strica, i Marije de Plebe (Marković, „Mreža intriga“, 51). Prema jednoj poruci (*dispaccio*) koparskoga podestata i kapetana Marina Barbara od 7. listopada 1620., Bernardo Borisi se u grad nedavno vratio iz Moldavske (Miroslav Bertoša, „Alcuni dati sulla costruzione della fortezza di Zaul“, *Atti del Centro di ricerche storiche*, VI, 1975-76., 150).

tonio (1609. – 1631.) ocjenjuje oltarnu palu vrlo lijepom. Iste godine Bernardo, zajedno s bratom Francescom, biva primljen u koparsko Veliko vijeće (*Maggiore Consiglio di Capodistria*) kao punopravni član gradskoga plemstva. Veliki štovatelj Bogorodice, posmrtno je za spas svoje duše ostavio koparskim servitima (*Convento dei Servi di Maria*) i dominikancima (*Convento di S. Domenico*) značajne priloge. Brat Francesco mu je 1625. postavio spomen-ploču u koparskoj crkvi sv. Ane (*Sant'Anna dei Zoccolanti*) u sklopu franjevačkoga samostana (*Convento francescano dei Frati Minori di Sant'Anna – Osservanti*). Zbog zasluga za utemeljenje naselja danas mu je u Funtani posvećena jedna ulica.²⁷

Od potomaka Doralice i Bernarda poznat je sin Francesco Borisi (*del fù Bernardo*), koji se u Kopru 27. ožujka 1628. vjenčao s markizom Lucrezijom Gravisi (1612. – 1682.). Francesco i Lucrezia imali su tri sina i jednu kćer. Zapisi u koparskim maticama krštenih koji spominju Lucreziju Borisi nakon 1626. odnose se na Francescovu suprugu (dijagram 3).

Bernardov brat Francesco Borisi je 1634. kao nasljednik želio od Costantina Battiste Vevellija naplatiti dug iz 1619. godine. Kako je potonji stradao 1633. uslijed pobune u Moldavskoj služeći svojega tasta vojvodu Aleksandra VII. Ilișa (1620. – 1621., 1631. – 1633.), Francesco zadužuje Hansa Andersena Skovgaarda, liječnika mletačkoga baila u Carigradu i drugoga muža nećakinje Franceschine, da dugovanje naplati od njegovih nasljednika u Carigradu.²⁸

27 Višnja Bralić – Nina Kudiš Burić, *Slikarska baština Istre. Djela štafelajnog slikarstva od 15. do 18. stoljeća na području Porečko-pulske biskupije*, Zagreb – Rovinj 2006., 171; Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 80; Aldo Cherini, *Sant'Anna di Capodistria. Chiesa e convento. Centro di cultura e museo d'arte*, 1993., <https://www.cherini.eu/pdf/Sant'Anna.pdf> (10. 6. 2022.), 1-2; isti, *I Servi di Maria a Capodistria. Da convento a caserma e a ospedale*, 1995., <http://www.cherini.eu/pdf/servi.pdf> (10. 6. 2022.), 12; Francesco Majer, „L'archivio antico del Municipio di Capodistria“, *Pagine istriane*, Anno VI, N. 3-4, Marzo-Aprile 1908, 91; Poli, *Famiglie*, 48. Cherini (pseudonimom Poli) navodi kako je Bernardo Borisi primljen među koparsko gradsko plemstvo 1. svibnja 1620. godine. Borisi (Bonzi) je dopuštenje za gradnju crkve u Funtani zatražio 22. srpnja 1621., uz napomenu da je doveo 30 porodica novih stanovnika (<http://www.voicesfromistria.eu/dettaglio.asp?id=4471>, pristupljeno 10. 6. 2022.), a dobio ju 16. travnja 1622. („Senato Mare – Cose dell'Istria“, *AMSI*, XIII, 1897., 122). Na nadvratniku crkve nalazi se natpis: DEIPARÆ . MARIÆ / . VIRGINI . SACRUM // BERNARDVS . BORISIVS / . EX VOTO . D × MDCXXI. Prijevod bi glasio: „Bogorodici Djevici Mariji u zavjet posvetio Bernard Borisi 1621.“ (Bojanić-Čivić, *Vrsar i okolina*, 48). Prema <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.), Bernardo je preminuo 3. listopada 1624., što nije točno. Desno od glavnoga oltara koparske crkve sv. Ane nalazi se spomen-ploča sa sljedećim tekстом: Bernardo Borissio // Ad copiarum Moldavarum summam Praefecturam // Virtute evecto // Decurionibus Justinopolitanis meritis // Cooptato // Honoribus gloria decoro // Vita functo // Franc. Borissius maestissimus frater // Summi amoris exiguum monumentum p. // M . D . C . XXV. („Cose vecchie istriane. La piccola pinacoteca istriana“, *La Provincia dell'Istria*, Anno XI, N. 8, 16 Aprile 1877, 62-63; Giacomo Filippo Tommasini, „De'commentarj storici-geografici della Provincia dell'Istria“ [dalje: „De'commentarj“], *AT*, IV, 1837., 367).

28 Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 74; Luca, „La gestione familiare“, 532-533; isti, „The professional elite in mid-seventeenth century Constantinople: the Danish physician Hans Andersen Skovgaard (1604-1650) in the last decade of his life and career“ [dalje: „Hans Andersen“], Cristian Luca – Laurențiu Rădvan – Alexandru Simon (ur.), *Social and Political Elites in Eastern and Central Europe (15th–18th Centuries)*, ser. Studies in Russia and Eastern Europe 12, London 2015., 149; <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.).

Pietro Borisi (r. 1617.), prvi grof Funtane

Pietro Borisi, sin velikoga dragomana Marc'Antonija i njegove druge supruge Caterine Olivieri, rođen je 1617. u Galati (Pera) kraj Carigrada. Sestre su mu bile Maria i Alessandra (u. 1640.). Braća i sestre po ocu bili su mu Pietro (u. 1604.), Marco, Franceschina, Cecilia, Giacoma (u. prije 1649.), Smeralda (u. 1650.) i Sultana, a brat i sestre po majci Ambrogio Grillo (u. 1679.), Onorata (*Honorata detta Gioia*, u. 18. – 28. 11. 1658.), Cassandra (oženio ju dragoman Paolo Vecchia, bez potomstva), Battistina (oženio ju Costantino Gulianò, potomci: sin Demetrio i kći Zaffira) i Soprana.²⁹

Pietrova sestra Alessandra Borisi bila je udana za mletačkoga dragomana Giovannija Battistu Navona. Njihova je sina Alessandra otac 1641. namjestio u bailovu kuću kao mladoga prevoditelja. Kao dragoman služio je kod baila do 1652. godine. Od njegova tri brata svi osim Giovannija Battiste služe kao dragomani: Pasquale od 1641. do oko 1675. i Tommaso od vjerojatno 1641. do oko 1681.³⁰

Pietrova sestra po ocu Franceschina (Francesca) Borisi udala se 1618./1619. za Pelegrina Testa zvanoga Fortuna, s kojim je imala kćer Asaninu. Nakon 1623. brak je razvrgnut jer Franceschina izjavljuje kako se vjenčala pod prisilom te je prije ožujka 1641. stupila u pravovaljan brak s liječnikom Hansom Andersenom Skovgaardom (Giovanni Andrea Scoccardi ili Sguardi) iz Danske. Pošto je trebalo utvrditi je li prvi brak doista ništavan zbog prisile, tim se slučajem od 1631. do 1635. bavila rimska Kongregacija za nauk vjere (*Sacra congregazione de propaganda fide*). Franceschina i Hans imali su kćer Elenu. Ona se prije 1654. udala za liječnika Giovannija Mascellinija iz Pesara. Njihova kći Laura Mascellini udala se za Giacoma Tarsiju (u. nakon 1700.), brata Giustiniane, udane za Marcantonija Mamuca della Torre. Kao sin Elene i Giovannija poznat je Francesco Mascellini kojega 1685. navodi bailov sekretar Antonio Paulucci u službi mladoga prevoditelja (*giovane di*

29 Cristian Luca, „Il bailaggio veneto di Costantinopoli nel Cinque-Seicento: I dragomanni provenienti dalle famiglie Brutti, Borisi e Grillo“ (dalje: „Il bailaggio“), *Dacoromano-Italiana. Studi e ricerche sui rapporti italo-romeni nei secoli XVI-XVIII*, Cluj – Napoca 2008., 123-126; <http://dsu-dev.uts.utoronto.ca/digitalscholarship/dragomans/islandora/object/dragoman%3A9325> (10. 6. 2022.). Pietrov otac Marc'Antonio imao je s prvom suprugom Alessandrom Piron (u. 1609.) dva sina, koji su preminuli prije njegova rođenja (Antonio Vuletic, „Un'escursione di Pietro Zrini in Dalmazia nel 1654“, *Nuovo archivio veneto*, n. s., anno XIII, tomo XXVI, 1913., 176) i pet kćeri. Nakon muževljeva pogubljenja, njegova majka Caterina Olivieri udova Borisi (u. n. 1655.) udaje se 1621. za mletačkoga velikog dragomana Giovannija Antonija Grilla, koji će 1649. također stradati od osmanske ruke. S njim će imati jednoga sina i četiri kćeri (vidi dijagram 4).

30 Marković, „Marc'Antonio“, 119; Rothman, *Between Venice and Istanbul*, 224, 462.

lingua). Francesco 1690. napušta mletačko veleposlanstvo u Carigradu i prelazi u službu kod *Capitana General in Armata*.³¹

Cecilia Borisi, druga Pietрова sestra po ocu, udala se u svibnju 1620. za Cristofora Brutija (u. 1630.), s kojim je imala sina Cristofora i jednu kćer. Preudaje se 1632. za Pantaleona Mamuca della Torre, plemića denovskoga podrijetla s egejskoga otoka Hija (*Chíos*), sina Michela i Geronime Giustiniani. Cecilia i Pantaleone imali su kćeri Victoriju i Girolamu te sina Marcantonija. Victoria se udala za Carla Cristofha von Watzdorffa, grofa Svetoga Rimskog Carstva. Girolama se udala u Carigradu za Hendrika Henningsa, holandskoga trgovca. Marcantonio (r. 2. travnja 1636.) oženio je u Galati 1673. Giustinianu Tarsia (u. nakon 1703.), kćer mletačkoga velikog dragomana Cristofora Tarsije i koparske plemkinje Battiste Guinetti (Zanetti). Marcantonio je najprije bio austrijski dragoman u Carigradu, 3. lipnja 1666. postaje austrijski vitez, a 29. listopada 1687. seli se u Ugarsku prihvativši indigenat te 1. ožujka 1701. postaje grofom Svetoga Rimskog Carstva. Giustiniana i Marcantonio su imali kćeri Victoriju (r. 1678.), Mariju Francescu (r. 1679.) i Luciju (r. 1680.) te sina Cristofora (1683. – 1760.), sve rođene u Galati. Maria Francesca se udala za ugarskoga grofa Adama Kálnokyja, a nakon njegove smrti za moldavskoga bojara Constantina Neniula. Cristoforo Mamuca dalla Torre je oženio groficu Mariju Judith Khuen de Belasi, kćer Franza Ferdinanda i Catherine, grofice od Spaura. Bio je carski konzul i zaštitnik grčke nacije u Trstu 1750. godine. Ondje je i preminuo te je pokopan u katedrali sv. Justa (*San Giusto*). Sultana, treća Pietрова sestra po ocu, udala se za jednoga pripadnika obitelji Salvago.³²

Pietro Borisi primljen je 1625. kod mletačkoga baila u Carigradu kao mladi prevoditelj s godišnjom potporom od 50 dukata. Stric Francesco 1627. traži od mletačkih vlasti da isplate troškove Pietрова uzdržavanja staratelju Giovanniju

31 Luigi Bressan, „Il divorzio nelle chiese orientali: ricerca storica sull’atteggiamento cattolico“, *Nuovi saggi teologici*, 11, Bologna 1976., 161; Cristian Luca, „Alcuni ‘confidenti’ del bailaggio veneto di Costantinopoli nel Seicento“ (dalje: „Alcuni ‘confidenti’“), *Annuario. Istituto Romeno di cultura e ricerca umanistica*, 5, a cura di Serban Marin et al., Bucarest 2003., 302-304; Luca, „Il bailaggio“, 118-119; isti, „Hans Andersen“, 150, bilj. 25-28; Marković, „Marc’Antonio“, 116-117; Rothman, *Between Venice and Istanbul*, 464. Skovgaard je prešao s luteranizma na katoličanstvo tijekom studija u Italiji, svakako prije vjenčanja s Franceschinom obrazovanom u koparskom samostanu (Luca, „Hans Andersen“). Luca naziva Skovgaardovu kćer Elena („Alcuni ‘confidenti’“), a zatim Gioia („Il bailaggio“). Rothman pak smatra da su Elena i Gioia sestre. Moguće je, kao i u slučaju Onorate, da je Gioia nadimak koji zamjenjuje pravo ime.

32 Luca, „Il bailaggio“, 112, 117-118; Marković, „Marc’Antonio“, 118-119; Rothman, *Between Venice and Istanbul*, 256, 464; *Siebmacher’s Wappenbuch*, 83. U rodoslovnom stablu Christoph (Cristoforo) Mamuca della Torre iz 17. – 18. st. (<https://ark.digital.uts.utoronto.ca/ark:/61220/utsc5929>, pristupljeno 10. 6. 2022.) naveden je Nicolaus (1441.) kao začetnik roda Borisi. To su pomiješani Nicolò Bersij (Beriša) iz bilješke 8 i Marco Borisi koji 1441. postaje zapovjednik obrane Bara. Njegov potomak Bernardus Borisi i Clara del Faro navedeni su kao roditelji grofa Marcusa Antoniusa Borisija von Fontane, što nije točno. Naime, Bernardus i Marcus Antonius su braća te nisu grofovi. Marcus Antonius i Cassandra von Perrone su roditelji Cecilije Borisi, ali ni ona nije grofica, grof je njezin brat po ocu imenom Pietro.

Antoniju Grillu, drugom mužu njegove majke, za proteklih devet godina. Na stričev poziv i uz dopuštenje mletačkih vlasti, ostavlja službu, seli se u Kopar te ženi 7. kolovoza 1634. plemkinju Mariju Verzi. Nakon stričeve smrti nasljeđuje obiteljsku imovinu pa dolazi u posjed zemljišta u Funtani i pripadajućih prihoda. Za sebe i nasljednike otkupljuje 1648. za 1000 dukata pravo suđenja za građanske i krivične sporove prvoga stupnja, uz priziv na koparski sud, nad naseljem i teritorijem Funtane te naslov grofa. Magistrat nad feudima (*Magistrato sopra feudi*) mu sve to dodjeljuje uzevši u obzir postojeće stanje, neplodnost zemljišta, malobrojnost žitelja te zasluge molitelja, posebno njegova oca Marc'Antonija, preminuloga u Carigradu dok je služio kao veliki dragoman. Potvrdu navedenoga dobio je 31. ožujka 1648. diplomom dužda Francesca Molina (1646. – 1655.), kojom postaje prvi *Conte Veneto di Fontane*. Pietro je 1652. ovlastio brata po majci Ambrogia Grilla da od carigradskoga baila isposluje isplatu zaostalih plaća i pripadajućih darova, koji mu pripadaju kao bivšem mladom prevoditelju. Pošto je bio u sporu sa sestrom po ocu Franceschinom zbog prihoda zemljišta u Kopru, slučaj se rješavao 1655., a Franceschinu je pred bailom zastupao drugi muž Skovgaard. Izgleda da stvar nije rješena jer 1660. Franceschina ovlašćuje zeta Mascellinija da je zastupa u sporu.⁵³

Pietro se pokazao kao despotski nastrojen i nasilan gospodar. Inkvizitor Geronimo Bragadin mu je stoga 1651. oduzeo pravo suđenja nad podanicima u Funtani zbog ubojstva jednoga kolona. Sljedeće godine osuđuje ga na zatvorsku kaznu, ali biva protuzakonito oslobođen („era stato obbligato a render giustizia, ma fu rilasciato, prima dietro pieggeria, poi con un *pro nunc*; ciò fu grave irregolarità“). Sukobi između stanovnika Funtane i njihova feudalnog gospodara se nastavljaju i zaoštravaju. Borisi se 1657. pismeno obraća rašporskom kapetanu Girolamu Priuliju tražeći pomoć i podršku protiv skupine pobunjenih podanika koja napada njegovu kuću i osobu te je odgovorna za smrt seoskoga župana. Priuli o tome obavještava mletačko Vijeće desetorice (*Consiglio dei X*). Giure Senich (ili Segnich) zvani Gherghetta, Vulez Micolich

53 „Senato Mare – Cose dell'Istria“, *AMSI*, XV, 1899., 289; Luca, „Alcuni 'confidenti'“, 302, bilj. 20; isti, „Il bailaggio“, 117, 146-147, 150-151; Marković, „Borisi“, 91; isti, „Marc'Antonio“, 117; Gedeone Pusterla, *I nobili di Capodistria e dell'Istria con cenni storico-biografici* (dalje: *Nobili*), Capodistria 1888., 21-22; Rothman, *Between Venice and Istanbul*, 460; *Siebmacher's Wappenbuch*, 5, 30, 99. Prema <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.), datum diplome dužda Francesca Molina bio je 31. srpnja 1648. godine. Iako je njegov otac dragoman Marc'Antonio od 1617., zajedno s braćom Bernardom i Francescom, smatran koparskim plemićem, ipak je Pietro ponudio 1000 dukata za potvrdu plemstva. Naime, prihvaćanje među gradsko plemstvo, odnosno u Veliko vijeće, prema zakonu iz 1562. bilo je moguće duždevim dukalom, aklamacijom ili glasanjem članova Vijeća uz obvezu ili oslobađanje od plaćanja posebnoga poreza. Prema odluci vijeća od 1646., porez je iznosio 1000 dukata, a 1650. povećan je na 1200 dukata (Pusterla). Naslov *Conte Veneto di Fontane* nasljeđivao je najstariji sin. Ostali su imali naslov *Conte*, odnosno *Contessa*. Ako najstariji brat nije imao potomstva, naslov je nasljeđivao najbliži živući potomak.

(ili Micalich), Mattio Milanovich (ili Millanovich) i Mattio Coslina bili su glavni grofovi protivnici, koji su naoružani puškama i pištoljima obilazili kuće primoravajući stanovnike da ih slijede uz obećanje o oslobađanju od feudalnih obaveza. Onima koji im se nisu htjeli pridružiti prijetili bi smrću i paljenjem kuća. Između ostaloga, sjekli su stabla čuvana za mletački Arsenal „povinujući se jedino vlastitoj drskosti“. Na kraju Borisi zaključuje da on tako gubi svoja prava i imovinu. Izgleda da su napadi na grofa uslijedili nakon što je pokušavao provesti imenovanje povjerljivih mu osoba na mjesta župana i župnika. To je pak trebalo biti u nadležnosti seoskoga komuna pa se dio stanovnika, na čelu sa Senichem, tome usprotivio. U svakom slučaju, Borisi je mogao računati na podršku gospode posjednika Vincenza Valentisa i Francesca Fabrisa, župana Michizze Pelizaricha (Mikica Pelicarić), podžupana Zuanna (Zvan) Zusta i kolona Mica Proposhina (Miho Propošin), Giura Ribaricha (Jure Ribarić), Mattija Iancovicha (Matija Janković), Mora Barberina, Piera Gortana, Mattija Stavra, Zorzija Maraspina, Mica Staricha (Miho Starić) i Zuanna Siona.³⁴

Sve je to pomoglo pomilovanju grofa kojem su vraćena sva prava, dok su njegovi protivnici teško kažnjeni. Naime, 1658. mletački *esecutori contro la bestemmia* osuđuju Giuru Senicha (ili Seglicha) zvanoga Grghetta (ili Gherghetta) kao galijota (*homo da remo*). Ako ne bude za to sposoban, odrezat će mu se jezik na mletačkom Trgu svetoga Marka, nakon čega slijedi šest godina tamnice. Vulezu Micolichu iz Poreča, koji nije prisustvovao čitanju presude, bit će odrezan jezik, nakon čega slijedi sedam godina veslanja na galiji. Ako ne bude za to sposoban, odrezat će mu se jedna ruka na javnom trgu, nakon čega slijedi petnaest godina tamnice. Sljedeće godine mletački Senat povjerava rašporskom kapetanu zadaću izvršenja presude nad osude-nicima iz Funtane („conferma alla carica di Raspo la facoltà di già concessa al predecessore perché proceda contro il Senich, il Micolich, il Milanovich, il Coslina, Ieian Matesich ed altri della villa di Fontane“).³⁵

Krajem 1657. mletački je Senat trebao raspravljati o parnici između Pietra Borisija i porečkoga biskupa te kaptola, ali ju najprije odlaže za nekoliko dana. U ožujku sljedeće godine dolazi do nove odgode na mjesec dana, a

34 Miroslav Bertoša, *Zlikovci i prognanici*, Pula 1989., 36; Marković, „Borisi“, 91-92; Bernardo Schiavuzzi, „Cenni storici sull’etnografia dell’Istria“ (dalje: „Cenni“), *AMSI*, XVIII, 1903., 236; „Senato Mare – Cose dell’Istria“, *AMSI*, XV, 1899., 329; <http://www.voicesfromistria.eu/dettaglio.asp?id=4846> (10. 6. 2022.); <http://www.voicesfromistria.eu/dettaglio.asp?id=4197> (10. 6. 2022.).

35 Lovorka Čoralić, *U gradu svetoga Marka*, Zagreb 2001., 280; Schiavuzzi, „Cenni“, 236; „Senato Mare – Cose dell’Istria“ (dalje: „Senato Mare XVI“), *AMSI*, XVI, 1900., 26.

uz grofa Pietra kao stranka se spominje i funtanski komun. U srpnju slijedi nova odgoda do kolovoza. Krajem lipnja 1659. *avogadori* su dobili na znanje zamolbu grofa Borisija. Konačno u kolovozu 1659. porečki biskup i kanonici zajedno s Borisijem postižu sporazum u vezi zahtjeva porečkoga klera, koji je 1661. potvrdio Senat.³⁶

Pietru Borisiju je Senat dokumentom od 16. siječnja 1665. (1664. m. v.) odredio da sto dukata godišnje državne plaće, koju dobiva na ime očevih zasluga, ubuduće prima iz koparske, a ne kao do tada iz hvarske blagajne. Dukalom od 14. kolovoza iste godine potvrđena mu je dodjela (investitura) Funtane uz naslov *Conte* te je na osnovi toga upisan u Zlatnu knjigu mletačkoga plemstva (*Libro aureo dei titolati*).³⁷

Maria (u. 7. 9. 1676.) i Pietro imali su ukupno jedanaestero djece, i to šest sinova i pet kćeri (dijagram 3). Prema matičnim knjigama, u Kopru su rođeni Bernardo Carlo (kršten 10. 11. 1635. – 28. 3. 1688.), Marco Antonio Feliciano (1637. – 1706.), Cattarina Andriana (r. 1640.), Francesco Marino (r. 1643.) i Smeralda Cecilia (r. 1647.). Tu su još Francesca Maria (1639. – 1703.), Francisco Marino (7. 4. 1646. – 2. 2. 1654.), Cecilia Elisabetta (r. 1650.), Marino Pietro (1657. – 1710.), Anna Maria (r. 1660.) i Scipione (27. 2. 1663. – 5. 8. 1675.).³⁸

Francesco Marino Borisi rođen je u Kopru 12. kolovoza 1643. Sudjelovao je 1675. na proslavi ustoličenja dužda Nicolò Sagreda u Veneciji. Kako su se Borisi smatrali vlasnicima funtanskih ribolovilišta, koja su prije bila vlasništvo porečkoga kaptola, Francesco je s Giadrom Millocanovichem (Jadre Milokanović/Milohanović) sklopio 13. listopada 1677. ugovor o davanju u zakup ribolovilišta u zaljevu Funtana („*peschiera nella valle di Fontane*“) na tri godine, uz godišnji najam od 100 lira. Spomenut je u oporuci majora *Zorzija d'Antiuari* sastavljenoj u Zadru (*Zara*) 2. srpnja 1697., prema kojoj *Zorzi* ostavlja svoj posjed u Vrsaru (*Brsera*, tj. Orsera), koji se sastoji od kuće i stvari u njoj, grofu Gierolimu Zaru uz obavezu da plaća porečkom kaptolu dnevnu

36 „Senato Mare XVI“, 18, 20, 22, 27, 35.

37 Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 79; „Senato Mare XVI“, 46; Marković, „Borisi“, 92; *Siebmacher's Wappenbuch*, 99. Calligaris navodi 1. kolovoza 1665. kao datum potvrde investiture. Upis u Zlatnu knjigu mletačkoga plemstva je sporan jer bi sljedeći upis 1725. u Popis istarskih naslovnika (vidi bilj. 54, Gregorio De Totto) bio nepotreban.

38 Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 73-74. <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.) navodi kao datum Pietrove smrti 8. srpnja 1664., što je pogrešno. Vjerojatno je preminuo između 1665. i 1675. godine. Borisi su polovicom 17. stoljeća imali obiteljsku grobnicu u funtanskoj župnoj crkvi sv. Bernarda (Tommasini, „De'commentarij“, 404). <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.) navodi barem datum rođenja svakoga Pietrova potomka, a kao datum rođenja Bernarda Carla naveden je 10. prosinca 1635. godine. Andriana se javlja kao Adriana uz prezime Borisi de Fontane. Aloise se javlja kao Alviso odnosno Alvise, što je mletački oblik imena Luigi (Alojzije, Lujjo) ili Lodovico. Calligaris navodi samo Bernarda, Marca, Francesca, Marina, Cattarinu i Smeraldu kao Pietrove potomke te datume njihovih rođenja.

misu na njegov spomen, a ako Zaro to ne prihvati, onda će posjed, ako se u roku od tri godine ne javi njegov izvanbračni sin Pietro ili druga rodbina, pripasti obitelji Borisi. Osim toga, Francesco dobiva na poklon sablju albanske izrade (*all'Albanese*) i sjekiricu (*manarino*). Izgleda da je Francesco vodio poslove gradnje Zorzijeve kuće (*fabrica*) u Vrsaru, s obzirom na evidenciju o novčanim potraživanjima koje treba izravnati. Jednako tako Francesco je, i sam dužan Zorziju 70 srebrnih dukata, dobio od njega knjižicu (*uachetta*) s popisom dugova koje treba poništiti za spas duša predaka.³⁹

Marino (*Marius*) Pietro Borisi rođen je 30. svibnja 1657., a umro 30. ožujka 1710. Prilikom zasjedanja koparskoga Velikog vijeća 5. rujna 1683. *Co: Marin Borisi* naveden je među odgovornima za održavanje putova (*Deputati al Conciero delle Strade*). Oženio je Ceciliju Calergi 18. studenoga 1688. u Monfalconeu (Tržič). Vjenčanje je održano u crkvi sv. Ambrozija, a kumovi su bili Antonio Baldini i Rocco De Marchi. Bio je 1699. predložen kolegiju koparske gimnazije (*Collegio Giustinopolitano*) kao jedan od privremenih predavača retorike do imenovanja novoga učitelja, ali nije izabran. Kao sin Cecilije i Marina poznat je Bernardo Maria Mattio Borisi (8. 9. 1695. – 1738.), koji se 1731. vjenčao s Annom Mariom Gorizzutti, udovicom Francesca Grisonija. Kako nisu imali potomstva, oporukom od 4. siječnja 1738. svu imovinu ostavlja supruzi. Nakon njezine smrti sve nasljeđuju sinovi Nicolò Borisija (1681. – 1779.) Marcantonio (1725. – 1787.) i Francesco (r. 1729.).⁴⁰

Što se tiče Pietrovih kćeri, Francesca Maria (2. 1. 1639. – 21. 11. 1703.) udaje se za Ottavijana Zarottija, Cattarina Andriana Borisi (r. 11. 12. 1640.) udaje se 1. veljače 1660. za viteza Olimpija Gavarda, Smeralda Cecilia Borisi (r. 29. 7. 1647.) udaje se 8. srpnja 1669. za markiza Aloisea Gravisija, a Cecilia Elisabetta Borisi (r. 13. 7. 1650.) udaje se 1670. za Andreu Tiepola (Gravisi), sekretara magistrata nad feudima (*Magistrato Provveditori sopra feudi*), uz dotu od 600 dukata. Imali su kćeri Giustinu, Mariu i Saffiru. Maria Tiepolo se 1710. udala za markiza Dionisija Gravisija. Anna Maria Borisi (4. 10. 1660. – 1736.)

39 Lovorka Čoralčić, „Mletački časnici, svećenici, građani. Tragom Barana u Zadru (XVII. – XVIII. stoljeće)“, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 50, 2008., 164-165; Egidio Ivetic, *Oltremare: l'Istria nell'ultimo dominio veneto* (dalje: *Oltremare*), Venezia 2000., 189, bilj. 253; Venturini, „Bruti“, 397. <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.) navodi kao datum smrti Francesca Marina 14. srpnja 1643., što je pogrešno, a to nije ni datum njegova rođenja.

40 Savo Marković, „Kontesa Santa Borisi Gavardo, književna urednica, 1771.“ (dalje „Kontesa“), *Matica*, 77, 2019., 242, bilj. 8; „Seminario o Collegio di Capodistria“, *La Provincia dell'Istria*, Anno XXIII, N. 4, 16 Febbraio 1889, 28; Ludwig Schiviz von Schivizhoffen, *Der Adel in den Matriken der Grafschaft Görz und Gradisca* (dalje: *Der Adel*), Görz 1904., 352; Salvator Žitko, „Družinske vezi in bivanjski kompleksi Borisijev v Kopru z okolico / Lidhjet familjare dhe vendbanimet e Borisëve në Koper dhe në rrethina“ (dalje: „Družinske vezi“), *Albanske sledi*, 32-33.

udaje se za Zanetta Lugnana. Njezina nadgrobna ploča nalazi se u klostaru koparskoga franjevačkog samostana. Maria Lugnan, kći grofice Anne Marije Borisi, udala se za markiza Giacinta Gravisija. Prema bračnom ugovoru sklopljenom 18. prosinca 1727. u grofičinoj kući („casa della contessa Borisi Lugnan nel rione di Porta Busterla“), obvezala se isplatiti kćerinu dotu od 2000 dukata, a vjenčanje će se obaviti prema mletačkom običaju.⁴¹

Marco Antonio Feliciano Borisi (1637. – 1706.)

Marco Antonio Feliciano Borisi rođen je u Kopru 30. lipnja 1637. godine. Oženio se 17. kolovoza 1664. mletačkom plemkinjom Santom Bembo. Kao prokurator koparske katedrale, Marco Antonio i Orazio Fino ugovorili su 1669. s venecijanskim arhitektom Alessandrom Tremignonom izradu oltara sv. Jeronima (*S. Geronimo*).⁴²

Nakon što na područje Funtane 2. listopada 1674. stiže nova grupa doseljenika, 10 porodica iz Crne Gore pravoslavne vjere, Marc'Antonio zajedno s braćom Bernardom, Francescom i Marinom zatražio je 18. ožujka 1675. od Prejase Republike povrat duga. Radilo se o preko 300 dukata u žitu ili dvopeku. Nekako u to isto vrijeme Borisi su primljeni i među gradsko plemstvo Poreča.⁴³

Marc'Antonio je, zajedno sa sinom Pietrom, kao pažem, i bratom Francescom Marinom, sudjelovao 9. kolovoza 1675. u pratnji izaslanstva grada Kopra pri ustoličenju dužda Nicolò Sagreda u Veneciji. Vođa izaslanstva bio je njegov rođak, koparski *governatore* Giovanni Antonio Bruti, a koparski izaslanici su Horatio Fini i Olimpo (Olimpio) Gavardo, muž njegove sestre Cattarine. Među pratnjom bio je i rođak kapetan Marco Bruti (r. 1639.). Tom prilikom povorka izaslanstva bila je proglašena najljepšom među pristiglima.

41 Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 74; Aldo Cherini, *Antroponimi epigrafici di Capris Capodistria. Dalle origini al 1940*, 1994., 9, <http://www.cherini.eu/pdf/Antroponimi.pdf> (10. 6. 2022.); isti, *L'archivio di pietra di Capodistria*, 1999., 34, <http://www.cherini.eu/pdf/archivio%20di%20pietra.pdf> (10. 6. 2022.); *Stari statuti Kopra, Izole in Pirana: razstava Pokrajinskega arhiva Koper*, urednik Duša Krnel-Umek, Publikacije Pokrajinskega arhiva Koper, 8, Koper 1988., 76, 122; Radossi, *Monumenta*, 201, 391; „Albanske plemiške družine“, 30; Žitko, „Družinske vezi“, *Albanske sledi*, 32; <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.). Radossi navodi kako si jedna grana roda markiza Gravisija dodaje i prezime Tiepolo. Andrea Tiepolo oženio je 1670. Ceciliju groficu Borisi, Petrovu kćer. Prema „Albanske plemiške družine“, vjenčanje je obavljeno 1679. godine. Cherini spominje natpis iz 1736. na kojem je navedena Lugnana Borisi, ali bit će to isti natpis gdje se spominje Anna Maria Borisi, a prezime Lugnan je stekla nakon udaje.

42 *Siebmacher's Wappenbuch*, 99; Marković, „Borisi“, 93; isti, „Kontesa“, 241, bilj. 3. <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.) kao datum vjenčanja navodi 17. travnja 1664., a Marković 17. kolovoza 1667.

43 Bertoša, „Pod Mlecima“, XVI; Carlo De Franceschi, *L'Istria. Note storiche*, Parenzo 1879., 362-363; Marsich, „Quando“, 428; Prospero Petronio, *Memorie sacre e profane dell'Istria* (dalje: *Memorie*), a cura di Giusto Borri, Trieste 1968., 326, 364; <http://www.voicesfromistria.eu/dettaglio.asp?id=3919> (10. 6. 2022.). Petronio u svome djelu iz 1681. navodi kako su doseljenici nedavno stigli u Funtanu. Marsich pak piše da se oni, kako nisu mogli dobiti pravoslavnoga svećenika, vraćaju u svoj zavičaj. Prema Bertoši, neki od njih odlaze u Lič na imanje grofova Zrinskih. Boje grada Poreča su srebrna i crvena.

Zajedno s Horatiom Finijem (Orazio Fino), Marc'Antonio je tri godine ponovno bio *fabbricier* koparske stolne crkve (*Duomo di Capodistria*) te su 15. lipnja 1679. platili venecijanskom slikaru Antoniju Zanchiju 2902 lire za izradu pet slika.⁴⁴

Braća Marc'Antonio, Bernardo, Francesco i Marino zatražili su 1686. od providura nad feudima (*Proveditori sopra li Feudi*) oslobođenje od poreza koji se ubirao za vođenje Morejskoga rata zbog velikih troškova koje su imali za dovođenje kolona radi naseljavanja posjeda. Izjavili su da kao feud posjeduju samo selo Funtanu u Istarskoj pokrajini i da njih četvorica braće imaju devedetero nejake djece. Usto je dio kolona, napominju, uz velike troškove dovedenih iz austrijskih i turskih zemalja, otišao ne vrativši primljenu novčanu pomoć i oštetiši tako grofove za velik iznos novca.⁴⁵

Braća su investiturama rašporskoga kapetana od 31. ožujka 1687. i 10. studenoga 1691. uspjela dobiti jurisdikciju nad vodama zaljeva (*valle*) i luke (*porto*) Funtane, potvrdivši tako i ekskluzivno pravo ribolova koje su uživali barem od 1677. godine. Radi lakšega pristajanja, sagrađen je i gat, za čije su korištenje Borisi ubirali namet.⁴⁶

Marc'Antonio je umro 1706. i pokopan je u župnoj crkvi sv. Bernarda u Funtani. Nadgrobnu ploču krasi natpis i grb koji na ovalnom štitu s baroknim ukrasima prikazuje iskorijenjen bor u čijem se podnožju bore dva lava uzdignuta na stražnjim nogama. Iznad štita je kruna koja obilježava grofovski naslov (sl. 7).⁴⁷

Santa (u. 8. 11. 1708.) i Marc'Antonio imali su četrnaestero djece, i to osam sinova i šest kćeri (dijagram 3). 26. prosinca 1665. rođeni su blizanci Bembo i Pietro. Pietro je s ocem Marc'Antonijem i stricem Francescom 1675. kao paž sudjelovao u pratnji koparskoga izaslanstva na ustoličenju dužda Nicolò Sagreda u Veneciji. Pohađao je sveučilište u Padovi od 1681., a u svibnju 1686. polaže prijemni ispit za stjecanje doktorata na mletačkom pravnom kolegiju. Spominje se i kao svjedok u pismenoj obrani kojom Giovanni Nicolò

44 Venturini, „Bruti“, 394-397; Giuseppe Caprin, *L'Istria nobilissima*, II, Trieste 1907., 196, bilj 1.

45 Bertoša, „Pisma i poruke“, 97; Marković, „Borisi“, 92-93.

46 Ivetic, *Oltremare*, 189, bilj. 253; „Senato Rettori. Deliberazioni segrete di Senato. Serie Rettori“ (dalje: „Deliberazioni“), *AMSI*, XXIII, 1907., 221-222.

47 Prema <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.), umro je 17. veljače 1723., što nije točno. Na njegovoj nadgrobnoj ploči nalazi se natpis: MARCVS. ANTONIVS COMES BORISIVS // SVI. MEMORE. FINIS FECIT // ANNO DOMINI MDCCVI. U prijevodu: Grof Marko Antun Borisij na uspomenu svoje smrti napravi godine Gospodnje 1706. (Bojanić-Čivić, *Vrsar i okolina*, 49). Izvorni okvir ploče bio je od lokalnoga crvenog mramora koji Petronio naziva *mandolato* (Petronio, *Memorie*, 367). Danas je on od crnoga granita. Crteže grbova obitelji Borisi iz Funtane, uz popratne napomene, prikupio je i prikazao Ranieri Mario Cossar (Radossi, *Monumenta*, 37-38). Cossar obuhvaća i grbove iz drugih mjesta (Brtonigla, Poreč, Rovinj i Grado). Trinaest školskih blokova s crtežima i tekstom od 1997. su u posjedu Centra za povijesna istraživanja iz Rovinja (Centro di ricerche storiche di Rovigno).

Gravisi nastoji dokazati da nije pomogao bratu Leandru u ubojstvu Giuliana Del Bella 5. lipnja 1686. u Kopru. Pietro je bio u Veneciji baš kada i Giovanni, koji je ondje njegovao bolesnoga brata. Dvadesetosmogodišnji Pietro iz Venecije spomenut je i u postupku koji *Santo Ufficio* vodi 1694. protiv dr. Santa Gavarda iz Kopra. Baštinito je prvorodenstvo ustanovljeno od plemenitoga dr. Agostina Vide, također sudionika duždeva ustoličenja, na temelju čega je prezime Vida dodao svome. Živio je u Veneciji još 1751.⁴⁸

Giacinto Barnaba Borisi je rođen 25. kolovoza 1668. Također je pohađao padovansko sveučilište 1687. – 1688., a spominje se i 1696. godine. Senat mu je odobrio 29. ožujka 1690. dobrovoljno stupanje u vojnu službu kao sekretar *Capitana generale da Mar*. Nakon toga, 29. rujna 1695. imenovan je *governatore alle armi di Capodistria*, odnosno upraviteljem istarske mjesne vojske (*ordinanze*), umjesto preminuloga Antonija Brutija (r. 1635.), vođe koparskoga izaslanstva na ustoličenju dužda Sagreda 1675. godine. U travnju 1698. na njegovo je mjesto postavljen Costantino Masarachi. U jednom je pismu iz kolovoza te godine koparski podestat pohvalio rad s vojskom *governatora* Giacinta Borisija i majora Scipionea Verzija.⁴⁹

Slijede Nicolò Augusto (1681. – 1779.), Scipione Domenico (12. 10. 1683. – 20. 7. 1708.) i Francesco Marco (21. 1. 1687. – 23. 9. 1691.).

Iseppo (Giuseppe) Borisi je 14. svibnja 1684. potvrđen blagajnikom koparskoga kolegija (*Cass.o et essator del Seminario*).⁵⁰

Giovanni Giacomo Borisi (*Johann Jakob von Borisi*) je 9. kolovoza 1692. kao kum prisustvovao u Šempetru (*San Pietro*) kod Gorice (*Gorizia, Görz*) krštenju Natalea Giovannija, sina Agostina i Dorotee Obizzi.⁵¹

Prva Marc'Antoniova kći Giulia Elena rođena je 17. listopada 1670., a umrla 30. siječnja 1748., slijede Maria Rosa (6. 9. 1672. – 6. 6. 1759.), Elena Orsola (19. 12. 1674. – 13. 3. 1729.), Anna Domenica (r. 19. 1. 1677.) te bližankinje Lucretia i Francesca, rođene 21. ožujka 1678. Vjerojatno je jedna

48 *Blasonario giuliano. Raccolta di stemmi e notizie delle famiglie dell'Istria e delle città di Fiume, Trieste, Gorizia e Grado* (dalje: *Blasonario giuliano*), a cura di Paolo Grio e Cristina Bernich, Trieste 2021., 217; Caprin, *L'Istria nobilissima*, II, 231, bilj. 1; Alfonso Costa, „Studenti foroiulienisi orientali, triestini ed istriani all'Università di Padova“ (dalje: „Studenti“), *AT*, n. s., XXI, 1896. – 1897., 186; Gianfrancesco Pivati, *Nuovo dizionario scientifico e curioso sacro-profano*, tomo decimo, Venezia 1751., 653; Radossi, *Monumenta*, 424; „Notizie e documenti per la conoscenza delle cose istriane. I Gavardo di Capodistria“, *La Provincia dell'Istria*, Anno VIII, N. 2, 16 Gennaio 1874, 1396; Domenico Venturini, „Il Casato dei marchesi Gravisi“, *AMSI*, XXII, 1906., 335; <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.). Pivati navodi Pietra Borisi Vida 1751. u *Catalogo de' Signori Associati*.

49 Costa, „Studenti“, 190; „Senato Mare XVI“, 215, 233, 236; „Senato Rettori. Deliberazioni segrete di Senato. Serie Rettori“, *AMSI*, XXII, 1906., 5; Poli, *Famiglie*, 49.

50 „Seminario o Collegio di Capodistria“, *La Provincia dell'Istria*, a. XXII, N. 16, 16 agosto 1888, 122.

51 Schiviz von Schivizhoffen, *Der Adel*, 246.

od sestara bila 1721. opatica koparskoga samostana klarisa uz redovničko ime Maria Antonia.⁵²

Nicolò Augusto Borisi (1681. – 1779.)

Nicolò Augusto Borisi rođen je 10. veljače 1681. u Kopru. U jednom akademskom govoru iz 1698. opisuje tragične posljedice raznih epidemija koje su harale njegovim rodnim gradom. Prva žena bila mu je Adriana Del Bello, rođena 1694., koja umire mlada 8. veljače 1714. bez potomstva. Ponovno se 1720. ženi Laurom Trevisan. Nicolò je bio član bratovštine Svetoga križa (*scuola di Santa Croce*) te je 1709. imenovan providurom (*proveditore*) sa zadaćom da brine o procesijskim svijećama. Poglavarom (*gastaldo*) je pak postao 1763./1764. godine.⁵³

Borisi su se 1711. ponovo sukobili s doseljenicima (*nuovi abitanti*), ali ovoga puta onima iz Vrsarske grofovije pod jurisdikcijom porečkoga biskupa. Žalili su se koparskom podestatu, koji je o tome obavijestio Senat i dobio od njega upute o daljnjem postupanju. Borisima je 1725. potvrđena investitura nad Funtanom te su uvedeni u Popis istarskih naslovnika (*Ruolo dei titolati istriani*) s naslovom nasljednih grofova, koji im je dodijelila Mletačka Republika. Grof Nicolò Borisi 1728. sudjeluje kao konjanik u svečanoj pratnji mletačkih ambasadora Capella i Cornera prilikom njihova susreta sa sveto-rimskim carem Karlom VI. u Trstu.⁵⁴

Borisi 1730. započinju spor s porečkim podestatom radi dobivanja predmeta spašenih nakon brodoloma *tartanona* Paola Marinovicha, koji im pripadaju po feudalnim pravu. Koparski podestat i kapetan dva je puta (1730. i 1731.), na zahtjev Senata kojem su se funtanski grofovi obratili, intervenirao kod porečkoga podestata kako bi Borisi dobili traženo, ali bezuspješno. Radi rješenja problema 1733. Pietro Girolamo Capello, upravitelj za zdravstvo

52 Zdenka Bonin, „Koprski samostan svete Klare“ (dalje: „Samostan“), *Kronika*, 51, 2003., 138; <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.).

53 Štoka, „Albanske plemiške družine“, 30; Marković, „Borisi“, 93; Radossi, *Monumenta*, 394; <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.). Štoka navodi da je bratovština imala sjedište u crkvi sv. Tome (San Tomaso), a njezini su članovi nosili crnu svećanu odoru (*cappa nera*). Između ostaloga, brinuli su se o pripremi umirućih za zagrobni život, uz naročito zauzimanje za zatvorenike i grešnike. Cherini navodi da se 1945. bratovština nazivala SS. Crocefisso (Aldo Cherini, *Confraternite o scuole laiche nell'antica società capodistriana*, Trieste 1991., 19).

54 „Deliberazioni“, 6; Gregorio De Totto, „Feudi e feudatari nell'Istria veneta“, *AMSI*, LI-LII, 1939.-1940., 76, 91; Daniela Hahn, *Zwei Besuche im österreichischen Litorale. Triest als Station der innerösterreichischen Erbhuldigungsreisen Leopolds I. 1660 und Karls VI. 1728* (Diplomarbeit), Wien 2013., http://othes.univie.ac.at/26024/1/2013-01-31_0406364.pdf, 119; *Siebmacher's Wappenbuch*, 30. U doba sukoba Borisija i doseljenika bila je upražnjena porečka biskupska stolica. Biskup Alessandro Adelasio iz Bergama preminuo je 1711., a Mlečanin Antonio Vaira ustoličen je 1712. (*Crkva u Istri*, uredili Marijan Bartolić – Ivan Grah, Pazin 1991., 21).

Istarske pokrajine i kvarnerskih otoka (*Proveditore sopra la sanità nella Provincia dell'Istria e le isole del Quarnero*), ispitaio je detaljno slučaj. Po njemu Borisi bespravno svojataju osam otočića želeći tako proširiti svoju vlast na pripadajuću obalu i more pa je stoga porečki podestat u pravu. Naime, u investituri iz 1725., osim nespornih prava iz 1648. i 1665., nalaze se i povlastice iz 1687. i 1691. koje nisu zakonski utemeljene. Nakon što su o tome obaviješteni, Borisi pišu peticiju duždu (*Serenissimo Principe di Venezia*), u kojoj ističu da se investiture 1648., 1665. i ona iz 1725. razlikuju samo u nekim detaljima. Tako je u posljednjoj investituri uz selo Funtanu i pripadajuće zemljište (*villa di Fontane e territorio*) dodan još Kasteja (*Castello*), koji je ondje kao ruševina postojao prije dolaska Borisija i koji su oni kupili i obnovili. Taj se kaštel zvao *Neboise* i pripadao je plemiću Francescu Zorziju. Početkom 1734. (1733. m. v.) magistrat nad feudima (*Magistrato sopra Feudi*) je, po naredbi Senata, pozvao Borisije i naredio im da bez daljnjih odlaganja provedu odluku Vijeća umoljenih (*Consiglio dei Pregadi*) kojom se priznaju: investitura iz 1595. za dodijeljeno zemljište (*fondo*), ona iz 1648. za dodijeljeno pravo suđenja nad podanicima – jurisdikcija (*Giurisdizione*) te ona iz 1665., koja je istovjetna prethodnoj. Investiture iz 1687. i 1691. koje im je dodijelio rašporski kapetan se poništavaju jer su stečene bez zakonske osnove te više nisu dio posljednje investiture iz 1725. godine. Posjed nad vodama zaljeva i luke Funtane prelazi priznate granice iz prijašnjih investitura. Isto tako pravo ribolova u luci Funtana ne može biti pridržano samo za Borisije već će tu moći ribariti i svi mještani. Što se tiče gata koji su grofovi izgradili radi lakšega pristajanja lađa, njegovo se korištenje ne može naplaćivati stanovnicima Pokrajine. On ne predstavlja proširenje granice posjeda ni jurisdikcije na moru, a s njega će koparski kapetan i podestat dati skinuti natpis i grb obitelji Borisi. Što se pak tiče zdravstvenoga nadzora, on je spadao pod jurisdikciju grofova koji su uredno izdavali potrebne zdravstvene propusnice (*Fede di sanità*). Osim Funtane, Borisi su imali posjede i u okolici Kopra te Pirana (*Pirano*). Tako se u jednom popisu stanovnika župe Savudrija (*Salvore*), koji je sačinio župnik Francesco Bosetti 20. travnja 1744., navodi da na posjedu grofa Nicolòda Borisija u svojstvu kolona živi jedna udovica s četvero djece. Taj je posjed bio vjerojatno današnja Borozija (*Borosia*).⁵⁵

⁵⁵ Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 76-77; „Senato Mare – Cose dell'Istria“, *AMSI*, XVII, 1901., 24, 27; „Deliberazioni“, 221-222; „Popolazione della Diocesi di Capodistria nel 1744“, *La Provincia dell'Istria*, Anno VII, N. 18, 16 settembre 1873, 1320; „Raccolta di atti pubblici riguardanti la Provincia dell'Istria e le isole del Quarnero fatta da S. E. il Sig. Pietro Girolamo Capello Proveditore sopra la sanita in detta provincia e isole negli anni 1731 - 1732 - 1733“, *AMSI*, XVII, 1901., 132-133.

Borisi su se smatrali apsolutnim gospodarima u svome feudu pa se nisu libili radi vlastite koristi kršiti zakon. Primjerice, kada je 1757. razbojnik iz Dračevca (*Dracevaz, Monspinoso*) Valentino Precali završio u koparskom zatvoru, hvalio se kako ima zaštitu moćnih plemića Borisija. Zbog nekih njihovih interesa Precali je u Funtani uživao zaštitu od žbira, černide i poljara (*barigelo*). Osim toga, na području Funtane se sadio i krijumčario duhan, što 1778. središnjoj mletačkoj vlasti prijavljuje koparski podzakupnik poreza Carlo Bernardelli.⁵⁶

Nicolò je preminuo 6. siječnja 1779. godine. Laura i Nicolò imali su jedanaestero potomaka, pet sinova i šest kćeri (dijagrami 3 i 4). Najstariji poznati sin je Marco Antonio, rođen 9. siječnja 1725., a preminuo 3. kolovoza 1784., slijede Francesco Pietro (1729. – 1762.), Pietro Antonio (1730. – 1805.) te Bernardo Antonio (1732. – 1807.). O jednom sinu nema podataka. Najstarija je sestra Santa Adriana (1722. – 1793.), slijede Teresa Maria Antonia (1723. – 1758.), Adriana Francesca (r. 1724.), Maria Elena (1726. – 1767.) te Giulia Francesca (1727. – 1762.). O jednoj kćeri poznata je samo godina rođenja (1728.).

Francesco Pietro rođen je 10. siječnja 1729., a 16. veljače 1760. oženio je Lucreziju Cicogna. Imali su dvije kćeri: Cattarinu Mariju Giovannu (r. 16. 2. 1762.) i Lauru Santu (u. 27. 4. 1848.), koja je postala redovnica. Cattarina (Caterina) Maria Giovanna Borisi se 24. rujna 1781. u koparskoj crkvi Majke Božje Karmelske, znane kao *La rotonda del Carmine*, udaje za grofa Agostina Bruttija (r. 1729.). Caterina i Agostino (Agostin) imali su sina Barnabu Bruttija (r. 1786.).⁵⁷

Pietro Antonio (23. 6. 1730. – 19. 4. 1805.) spominje se u katastiku istarskih šuma iz 1775. godine. Oženio je Annu Dolzati, također spomenutu u katastiku.⁵⁸

Santa Adriana rođena je 10. siječnja 1722., a udala se 27. srpnja 1751. za Pietra Gavarda. Objavljuje 1771. lirske pjesme gospode Giusepea Bonzija i prerano preminuloga Dionisija Gravisija (u. 1768.). Za nju Stancovich navodi da je vrlo učena gospođa (*coltissima dama*). Naslijedila je imovinu Giusepea

56 Bertoša, *Zlikovci i progananci*, 80, 88; isti, „Udah dima, šmrk burmuta, žvak duhana. Istarski primjeri 'negativne' socijalizacije u XVIII. st.“, isti, *Izazovi povijesnog zanata. Lokalna povijest i sveopći modeli*, Zagreb 2002., 212–213, 217.

57 Štoka, „Albanske plemiške družine“, 30; Marković, „Borisi“, 87; Radossi, *Monumenta*, 102; Venturini, „Bruti“, 441. Prema <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.), Francesco Pietro je umro 28. svibnja 1762., a njegova kći Cattarina Maria Giovanna rođena je 13. srpnja 1781., što nije moguće.

58 Vincenzo Morosini IV, *Catastico Generale dei Boschi della Provincia dell'Istria (1775 – 1776). Terminazione del C. E. sopra boschi – Naredjenje P. K. varh dubravah (1777)* (dalje: *Catastico*), a cura di Vjekoslav Bratulić, Trieste 1980., 22, 35; <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.). Pietrovo posjed nalazio se u Kubedu (*Coedo*): *Bosco appo la Vardia detta Cortivo del Sig-r Co: Pietro Borisi (...)*. Posjed Anne Dolzati, udane grofice Borisi, nalazio se u Rožaru (*Rosariol*): *Bosco detto Barbocevaz della Sig-a Co-sa Anna Borisi (...)*.

Bonzija, uključujući grobnicu br. 23 u koparskoj crkvi sv. Franje (*San Francesco*). Preminula je 18. kolovoza 1793.⁵⁹

Teresa Maria Antonia (Tarsia) rođena je 15. veljače 1723. godine. Ulazi u koparski samostan klarisa 24. siječnja 1746. godine. Pri zaređenju njezina obitelj uplaćuje samostanu dotu od 400 dukata, a ona uzima redovničko ime Maria Costanza. Umire u samostanu u trideset i šestoj godini, gdje je i pokopana 25. svibnja 1758.⁶⁰

Maria Elena (8. 2. 1726. – 8. 3. 1767.) udala se 1747. za grofa Santa Grisonija (u. 1783.), uz dotu od 4000 dukata (3300 dukata u novcu, a ostalo u pokretninama). Grisoni se godinu dana nakon smrti supruge oženio barunicom Gioseffom Brigido iz Trsta. Nakon njegove smrti, braća Marije Elene Borisi su na osnovi njezine oporuke iz 1766. zahtijevali od udovice isplatu 1000 dukata, što je ona i učinila.⁶¹

Giulia Francesca rođena je 18. ožujka 1727. te ulazi u koparski samostan klarisa 23. kolovoza 1751. Prilikom zaređenja njezina obitelj uplaćuje samostanu dotu od 600 dukata, a ona uzima redovničko ime Maria Laura. Umire u samostanu u trideset i četvrtoj godini, gdje je i pokopana 14. travnja 1762.⁶²

Vjerojatno i Adriana Francesca (r. 29. 2. 1724.) ulazi u samostan klarisa jer je 1772. prilikom izbora opatice među glasačicama navedena i redovnica Elena di Gesù Borisi. Adriana Francesca (Andreanna), Maria Elena, Giulia Francesca, Teresa Maria Antonia (Tarsia) i Santa Adriana nalazile su se od 1743. na popisu laičkih članova bratovštine franjevac trećeredaca koparske crkve sv. Franje (*Terz' Ordine di S. Francesco*).⁶³

59 Marković, „Kontesa“, 235, bilj. 11, 236; Pusterla, *Nobili*, 8; Radossi, *Monumenta*, 95; Domenico Venturini, „Il Casato dei marchesi Gravisi“, *AMSI*, XXIII, 1907., 120, 334; <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.).

60 Bonin, „Samostan“, 132, 135. <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.) navodi je kao Teresu Mariju Antoniju.

61 Žitko, „Družinske vezi“, 33-35; <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.).

62 Bonin, „Samostan“, 132, 135. Za Giuliju <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.) navodi kao drugo ime Francesca. Kao jedna od sestara navedena je Maria Laura, međutim, to je redovničko ime Giulije Francesche.

63 Bonin, „Samostan“, 139; Gedeone Pusterla, *I rettori di Egida Giustinopoli Capo d'Istria* (dalje: *Rettori*), Capodistria 1891., 22. U samostan su mogle ući djevojke i žene starije od 16 godina, za mlade je bilo potrebno posebno dopuštenje. Postojale su korske redovnice, konverze i šticičnice. Šticičnice su plaćale svoje obrazovanje u samostanu i mogle su u njemu boraviti do 25. godine, zatim su morale otići ili se zarediti. Korske redovnice su prilikom ređenja preuzimale novo redovničko ime i morale su predati svoju imovinu – dotu (*dotte*) samostanu, živjele su u klauzuri odvojeno od ostalih. Bila je određena najniža vrijednost dote. Konverze nisu morale ništa plaćati samostanu jer su pridonosile obavljanjem svih potrebnih poslova. Predstojnica samostana bila je opatica, koju su na tri godine birale između sebe sve redovnice s pravom glasa (Bonin, „Samostan“, 137-139). Redovnicama su često postajale djevojke plemenita roda, čija obitelj nije mogla osigurati odgovarajuću dotu za udaju, što je bio slučaj u obiteljima s mnogobrojnim ženskim potomstvom.

Bernardo Antonio Borisi (1732. – 1807.) i potomci

Bernardo Antonio Borisi rođen je 28. rujna 1732. u Kopru. Prema spisu iz 1756., bio je zadužen za opskrbu brašnom koparskoga kolegija (*Collegio*). Vjenčao se 27. listopada 1766. groficom Dianom Ferro.⁶⁴

U katastru istarskih šuma iz 1775. spominje se kao vlasnik šume u koparskoj okolici. Na svoje je posjede naselio dvadesetak porodica iz Furlanije mjesto dotadašnjih kolona. Vodio je i nadzirao 1776. izgradnju treće kolske ceste u Istri, nazvane *Via Delfina*. Izgradnju su financirali koparska općina na čelu s kapetanom i podestatom Antoniom Dolfinom te općina Milje (*Muggia*). Cesta je povezivala Kopar sa Žavljem (*Zaule*) te se nastavljala, preko austrijske granice, na postojeću cestu za Trst. Bernardo 1783. biva imenovan pokrajinskim zastupnikom Vrsara (*Dep.to Provinciale di Orsara*). Koparski podestat i kapetan Nicolò Minio posjetio ga je 20. srpnja 1785. u Funtani prilikom uobičajenoga obilaska pokrajine. Posljednji dužd Ludovico Manin (1789. – 1797.) potvrdio mu je 28. rujna 1791. u ime Mletačke Republike plemićki naslov *Conte*. Diana (u. 16. 6. 1818.) i Bernardo (u. 1807.) imali su petero potomaka: tri sina i dvije kćeri. O jednom sinu nema podataka (dijagram 5).⁶⁵

Stariji Bernardov sin Nicolò Francesco Luigi rodio se u Kopru 25. siječnja 1768. u 8 sati, a kršten je u istom gradu 30. siječnja iste godine. Kumovi na krštenju su bili grof Santo Grisoni i plemkinja Anna Maria, žena plemenitoga Nicolò del Bella. Krštenju je prisustvovao i plemeniti gospodin Lepido Gravisì. Cijepljen je 12. travnja 1773. jer je tada harala epidemija boginja. Kada je nakon pada Mletačke Republike austrijska vojska pod zapovjedništvom generala grofa Klenaua 10. lipnja 1797. zaposjedala Kopar, Nicolò je odbio pomoći Nicolòu Basseggiu i Nicolòu Del Bellu u pronalaženju smještaja okupacijskim trupama. Naslijedio je imovinu (*facoltà*) viteza Olimpija Gavarda, a

64 *Growing in the Shadow of an Empire: How Spanish Colonialism Affected Economic Development in Europe and in the World (XVIIth-XVIIIth cc)*, curatori Giuseppe De Luca – Gaetano Sabatini, Storia della società, dell'economia e delle istituzioni, vol. 33, Milano 2012., 390; Marković, „Borisi“, 97.

65 Bernardo Benussi, „Croniche di Rovigno dal 1760 al 1806 di P. Biancini“, *AMSI*, XXV, 1909., 62; Marino Budicin, „Governo civile e criminale Ius regale – Economia Orsera (1778 – 1783) Regesti“, *Atti del Centro di ricerche storiche*, XV, 1984. – 1985., 145, 150; Marković, „Borisi“, 98; Branko Marušić, „Kolonat u Istri od 1848. do 1948.“, *Jadranski zbornik*, 1-2, 1956., 250; *Siebmacher's Wappenbuch*, 5. Grofov posjed nalazio se u Dekanima (*Villa de' Cani*): *Tereni boschivi nelle Contrade Moleschizza e Laz, del Co. Bernardo Borisi* (Morosini IV, *Catastico*, 23). U Škofijama je 1885. (*Scoffie, Albaro Vescovà*) pronađen stup s grbom i natpisom: VIA DELFINA // USQVE AD URBEM // AERE PUP. IUSTINOPOLIS // MUGLAE OPPIDO OPITULANTE // BERNARDO BORISIO COMITE // OPERA ET LABORE ADNITENTE // ANNO MDCCLXXXVI. U prijevodu: „Cesta Delfina / koparskim javnim novcem / uz pomoć grada Milja / grof Bernardo Borisio / vodio i nadzirao radove / godine 1776.“ Treba napomenuti da bi umjesto PUP. trebalo stajati PUB. Postoji i verzija natpisa prema Rizziju: VIA DELPHINA // USQVE AD URBEM // AERE PUB. IUSTINOPOLIS // MUGLAE OPPIDO OPITULANTE // BERNARDO BORISIO COMITE // [AE]RE ET LABORE ADNITENTE // ANNO MDCCLXXXVI (Radossi, *Monumenta*, 155, 249). Prema Marušiću, Bernardo je preminuo 1807., dok je prema <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.) to bilo 1791., što nije točno.

18. siječnja 1801. oženio je Mariju Ceciliju Walburgu Conti (16. 5. 1781. – 18. 10. 1865.) iz Romansa (kraj Gorice). Vjenčanje je održano u goričkoj stolnici, a obavio ga je kanonik i župnik Francesco Antonio conte di Strassoldo. Kumovi su bili Leopoldo Antonio conte di Strassoldo i Giuseppe de Marinelli. Cecilia i Nicolò imali su devetero djece, šest sinova i tri kćeri: Bernarda Francesca Mariju (1801. – 1873.), Troila Marca (1806. – 1807.), Giuseppa Giovannija Mariju (1808. – 1883.), Lazzara (1809. – 1859.), Marca Antonija (1809. – 1886.), Francesca, Barbaru Lauru Mariju (1804. – 1871.), Biancu Mariju Giustinu Francescu (1805. – 1892.) i Dianu Teresu Francescu Mariju (r. 1807.).⁶⁶

Mladi Bernardov sin Lazzaro Antonio Pietro rođen je 23. ožujka 1782., a preminuo je 21. listopada 1828. Oženio je Caterinu Moreschi, ali dolazi do raskida braka. Caterina i Lazzaro su imali kćer Lauru (r. 1818.) i sina Scipionea Bernarda Nicolò (1819. – 1864.). Scipione je oženio Amaliju Sasso di Alessandro, s kojom je imao kćer Emmu (1855. – nakon 1939.) te sinove Edoarda (1856. – 1908.) i Lazzara (1859. – 1898.).⁶⁷

Starija Bernardova kći Bianca Laura Santa rođena je 10. ožujka 1769., a 24. kolovoza 1792. udaje se za Francesca Manolessa. Bianca i Francesco imali su sina Giorgia (r. 10. 7. 1794.) i dvije kćeri, Chiaru Antoniju (r. 1. 7. 1795.) i Dianu Francescu (r. 18. 1. 1798.). Bernardova mlada kći Santa Elena Maria rođena je 27. rujna 1784. i udala se oko 1809. za grofa Barnabu Bruttija (r. 1786.), sina Caterine Borisi i Agostina Bruttija.⁶⁸

Grbovi Borisija iz rukopisnih i tiskanih grbovnika

Johann Ambrosius Siebmacher daje opis i prikaz grba koji je 1648. rabio Pietro, prvi Borisi grof Funtane (*Conte Borisi de Fontane*). Koso postavljeni kvadrirani štit ima na prvom i četvrtom polju grb Borisija: na zlatnoj pozadini s plavom glavom stoji čempres prirodne boje (na crtežu zelen) koji raste iz zelenoga podnožja i koji pridržavaju uspravljani crveni okrunjeni lavovi (na crtežu sa zlatnom krunom). Desni drži u desnoj šapi zlatnu krunu, a

66 Corinne Brenko et al., *Gli ultimi giorni della Serenissima in Istria: l'insurrezione popolare di Isola del 1797*, Isola 2010., 259; Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 80-81; Rino Cigui, „Le origini dell'innesto profilatico del vaiolo in Istria e il ruolo del protomedico provinciale Ignazio Lotti“ (dalje: „Le origini“), *Atti del Centro di ricerche storiche*, XLV, 2015., 291; Pusterla, *Nobili*, 8; Schiviz von Schivizhoffen, *Der Adel*, 316; *Siebmacher's Wappenbuch*, 99. Giuseppe de Marinelli je muž Cecilijine sestre Marianne Conti.

67 Pusterla, *Rettori*, 73; <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.). *My Heritage* je navodi kao Cattarina Moraschi. Prema Pusterli, ona se nakon rastave od Lazzara preudala za pravnika Giovannija Antonija de Baldinija iz Poreča, koji je djelovao u Kopru, a 1828. su se preselili u Trst.

68 Marković, „Borisi“, 87; Radossi, *Monumenta*, 102; Francesco Schröder, *Repertorio genealogico delle famiglie confermate nobili e dei titolati nobili esistenti nelle provincie venete*, Venezia 1830., 480; Štoka, „Albanske plemiške družine“, 30; Venturini, „Bruti“, 349, 441; <http://www.myheritage.com> (10. 6. 2022.). Bianca Laura cijepljena je protiv boginja 12. travnja 1773. (Cigui, „Le origini“, 291). Prema Štoki, Santa i Barnaba su se vjenčali 1807.

drugi zlatno žezlo. Na drugom i trećem polju: srebrna podloga s udesno koso položenim lucnjem vinove loze prirodne boje (na crtežu zelen) s trima listovima (na crtežu su dva) i jednim plavim grozdom. Iznad štita je kaciga sa zlatnom krunom iz koje, kao nakit, izlaze zlatno, plavo i srebrno nojevo pero. Plašt je desno plav (iznutra) i zlatan (izvana), a lijevo plav i srebrni. Opis ovoga grba donosi i Johannes Baptista Rietstap kao „Borisi di Fontane – Dalmatie (Comtes venétiens [...])“, prvo i četvrto polje su bez zelenoga podnožja, lavovi su prirodne boje s crvenim krunama.⁶⁹

Paolo Grio i Cristina Bernich u *Blasonario giuliano* navode da Petronio prikazuje grb grofova Borisi u prvome dijelu rukopisa *Memorie sacre e profane dell'Istria* (1681.): nasred srebrnoga štita (engleski) zeleni iskorijenjeni bor (ili čempres) između dva sučeljena crvena lava uzdignuta na stražnjim nogama, desni prednjim šapama drži krunu, a lijevi žezlo, glava štita je plava. Ispod štita je natpis *Co: Borisi*. Prema Beatianovom opisu (blazonu) iz 1686., nasred zlatnoga štita stoji zeleni iskorijenjeni bor, a ostalo kao kod Petronija. Tinkture su prikazane pripadajućom šrafurom. Zlatna i plava su boje grada Kopra, a zlatna i crvena bugarskoga grba (vidi bilj. 1).⁷⁰

U arhivu markiza Gravisija, s kojim su Borisi bili rodbinski povezani, postoji rukopisni grbovnik koparskoga plemstva nepoznatoga autora (*Blasonario capodistriano*). Budući da je bio u lošem stanju, precrtan je u više navrata. U njemu je i grb grofova Borisi: na zlatnom štitu iskorijenjeno stablo (bor ili čempres) sa zelenom krošnjom i deblom prirodne boje pridržano sučeljenim

69 Johannes Baptista Rietstap, *Armorial général, précédé d'un Dictionnaire des termes du blason. Deuxième édition refondue et augmentée* (dalje: *Armorial général*), tom 1 (A-K), Gouda 1884., 252; *Siebmacher's Wappenbuch*, 5, Taf. 2; Bartol Zmajčić, *Heraldika, sfragistika, genealogija, vexilologija, rječnik heraldičkog nazivlja*, Zagreb 1996., 74, 76. Kosi štit označava staro plemstvo njegova nosioca, koje seže i prije 13. stoljeća. U ovom slučaju Pietro Borisi nasljeđuje obiteljsku imovinu strica Francesca i njegove preminule supruge Lucrezije Vida, stoga kvadrirani štit sadrži grbove obje obitelji. Siebmacherov prikaz grba obitelji Borisi ima trobojni štit s čempresom, dok je kod starijih izvora dvobojni s iskorijenjenim stablom bora (vidi bilj. 71). Prema Petroniju, grb obitelji Vida ima srebrni štit sa zelenim trsom, jednim lucnjem s osam listova i dvama grozdovima (*Blasonario giuliano*, 1253). Ostale varijante grba imaju plavi štit na kojem je iskorijenjeni trs s dvama ukrštenim lucnjima prirodne boje, zelenim lišćem i dvama zlatnim grozdovima. U jednom slučaju dva su lucnja odrezana i ukrštena, svaki s grozdom (*Blasonario giuliano*, 1254).

70 Beatiano, *Mercurio Araldico*, 37; *Blasonario giuliano*, 15-16, 215. Prvi dio Petronijeva rukopisa *Memorie sacre e profane dell'Istria* stradao je u požaru 1742. godine. Naknadno su pronađene kopije nekih poglavlja u obiteljskom arhivu Antea Gravisija („Notizie e documenti per la conoscenza delle cose istriane. Delle Memorie sacre e profane dell'Istria del dottor Prospero Petronio MS. 1680-1681.“, *La Provincia dell'Istria*, Anno IX, N. 22, 16 Novembre 1875). Postoji rukopis koji iz prvoga dijela Petronijeva djela prenosi podatke o koparskim porodicama Borisi, Tarsia i Brutti (Ottonello De Belli, *Memorie antiche delle Nobili Famiglie Borisi, Tarsia e Brutti estratte dal libro scritto dal Nobile Prospero Co. Petronio*, Vienna, mensis octobris 1709). Beatiano navodi za porodicu Borisi: „(...) hora gode il titolo de Conti, e Giurisdizione di Fontane nell'Istria spiega per suo armeggio d'oro con vn Pino verde sradicato, al cui tronco stanno affrontati due Leni rossi, l'vuno tiene vn Scetro, e l'altro vuna Corona Reale, & il Capo dello Scudo azzurro.“ Stablo koje Petronio prikazuje na grbu grofova Borisi slično čempresu (*Cupressus sempervirens*), ali može biti i iskorijenjeni bor. Lijeva i desna heraldička strana su s gledišta onoga koji nosi štit, tj. obrnuto od gledišta promatrača. Šrafure tinktura su sljedeće: točkice = zlatna, bijelo = srebrna, okomite crte = crvena, vodoravne crte = plava, kose crte udesno = zelena.

crvenim lavovima okrunjenim srebrnim krunama i uzdignutim na stražnjim nogama. Desni u prednjoj šapi ima srebrnu krunu, a lijevi srebrni mač. Glava štita je plava. Tinkture su označene odgovarajućom šrafurom (sl. 8). Iznad grba je natpis *Borisi. Conti di puro e misto imperio*. Taj grb, s manjim izmjenama, prikazan i u *Blasonario giuliano*, bio je na izložbi grbova istarskoga plemstva (*Esposizione araldica istriana*), koju je u Portorožu (*Portorose*) 1920. priredio Carlo Baxa (1874. – 1951.). Zbirka tada izloženih grbova naslovljena *Libro d'oro dell'Istria o Blasonario istriano* danas se čuva u Državnom arhivu u Rijeci. U prijepisu nazvanom *Blasone giustinopolitano* nepoznatoga autora iz 19. st. zlatni štit je ovalan s na sredini iskorijenjenim borom (čempresom) između dvaju sučeljenih crvenih lavova, okrunjenih srebrnim krunama i uzdignutih na stražnjim nogama. Desni prednjim šapama drži krunu, a lijevi žezlo. Glava štita je plava. Iznad grba je natpis *Conti Borisi di puro e misto impero*. Drugi dopunjeni i prošireni prijepis naslovljen *Arma ovvero insegne delle famiglie nobili dell'illustrissima città di Giustinopoli* je djelo Ferdinanda Percolta, a prikazuje nešto kvalitetnije prethodni grb bez natpisa. Tinkture su u oba prijepisa obilježene slovima: O = oro (zlatno), R = rosso (crveno), T = turchino (plavo). *Blasonario giuliano* navodi još jedan grb s kvadriranim štitom prema crtežu iz arhiva markiza Gravisija. U prvom i četvrtom zlatnome polju je čempres zelene krošnje i crvenoga debla koji raste iz zelenoga podnožja pridržan dvama sučeljenim crvenim okrunjenim lavovima uzdignutim na stražnjim nogama; desni prednjim šapama drži crvenu krunu, a lijevi crveno žezlo. U drugom i trećem polju na srebrnoj pozadini zlatni hrast (*rovere*) koji raste iz zelenoga podnožja (sl. 9).⁷¹

Nakon pada Mletačke Republike, Napoleonove uprave i uspostave nove austrijske vlasti, braća Nicolò (1768. – 1847.) i Lazzaro (1782. – 1828.) Borisi dobili su 1. prosinca 1822. od cara Franje I. (1805. – 1835.) potvrdu staroga plemstva kao *nobili* u Dalmaciji. To se odnosilo na plemstvo Staroga Bara (*Antivari*), koji je tada u sastavu Osmanskoga Carstva. Dobili su i grb koji Siebmacher naziva „*Conte Borisi, Stammwappen*.“ (izvorni grb), a prikazuje i opisuje: na zlatnom štitu čempres prirodne boje koji raste iz zelenoga podnožja uz koji su dva sučeljena okrunjena crvena lava. Desni u prednjoj šapi drži zlatnu krunu, a drugi zlatno žezlo. Iznad štita je grofovsko kruna (zlatna) s devet bisera.

⁷¹ *Blasonario giuliano*, 15–16, 215, 217; Štoka, „Rodбина grofov Borisi“, *Albanske sledi*, 19. Za razliku od grba iz Gravisijeva arhiva, onaj izložen u Portorožu ima krune i mač crvene boje, čempres (bor) ima zeleno deblo, a između plave glave i zlatnoga dijela štita je uska srebrna traka. Tinkture su prikazane pripadajućim bojama (zlatno = žuta, srebro = bijela).

Rietstap ga naziva „Borisi – *Dalmatie*“, i opisuje: na zlatnom štitu s plavom glavom čempres i lavovi prirodne boje okrunjeni crvenim krunama. Nekoliko godina poslije, u Trstu su Borisi dobili 24. siječnja 1825. priznanje naslova *conte* za Istru i grb. Siebmacher ga opisuje i prikazuje s uzdužno podijeljenim štitom. Na desnom polju je izvorni grb Borisija, a na lijevom je inačica grba obitelji Vida (Vita): na srebrnom polju koso položen zeleni lucanj vinove loze s dvama listovima (u opisu tri) i jednim plavim grozdom. Iznad štita je kruna (zlatna) s devet bisera iz koje izlaze, kao nakit, zlatno, plavo (na crtežu crveno) i srebrno nojevo pero. Rietstap ga naziva „Borisi – *Dalmatie* (Comtes, 29 déc. 1849)“. Obnova dodjele lena i pripadajućih prava uslijedila je 24. lipnja 1825., čime su Borisi formalno primljeni među austrijsko plemstvo. Nicolò Borisi je 30. svibnja 1846. u Schönbrunnu zatražio priznanje mletačkoga naslova *conte* za Dalmaciju muškim nasljednicima, bez prijevoda na njemački *Graf*. Konačno, 29. prosinca 1849. Ministarstvo unutarnjih poslova u Beču njegovim nasljednicima uz naslov *nobili* za Dalmaciju dodjeljuje naslov *conte* i grb. Siebmacher ga prikazuje s kvadriranom štitom: na prvom i četvrtom polju nalazi se izvorni obiteljski grb Borisi, ali sa srebrnom pozadinom, a na drugom i trećem srebrnom polju je zelena palma koja raste iz zelenoga podnožja. Iznad štita je kruna s devet bisera. Rietstap ga navodi kao „Borisi di Fontane – *Istrie* (An., 24 janv. 1825)“ te opisuje prvo i četvrto polje kao zlatno.⁷²

Tijekom Prvoga svjetskog rata uništen je bogati arhiv Borisi, koji se nalazio u jednoj vili kraj Gorice, odnosno spašen je vrlo mali dio. Sadržavao je stare rukopise i knjige, diplome i razne dokumente, zbirku slika predaka i grbova te druge značajne obiteljske predmete. Zahvaljujući tome što se nalazio u koparskoj gradskoj knjižnici (*Biblioteca civica di Capodistria*), spašen je *Codice Borisi* (*codice Miscellaneo*), latinska rukopisna knjiga iz 15. st. s drvenim koricama obloženim kožom pričvršćenom mješanim zakovicama. Kodeks je Pietro de Madonizza poklonio koparskoj Općini (*Municipio*) početkom 20. stoljeća. Tijekom Drugoga svjetskog rata je zajedno s drugim arhivalijama i umjetninama (između ostaloga i udaračem za vrata palače Borisi) prebačen u Rim.⁷³

Nakon Prvoga svjetskog rata Borisi su trebali prijeći među talijansko plemstvo. U *Libro d'oro della nobiltà italiana* (Zlatna knjiga talijanskoga plemstva) oni su upisani među plemenitim obiteljima koje nisu na službenom popisu

72 Rietstap, *Armorial général*, 252; Siebmacher's *Wappenbuch*, 5, Taf. 2.

73 Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 71; Francesco Majer, „L'archivio antico del Municipio di Capodistria“, *Pagine istriane*, Anno V, N. 5-6, Maggio-Giugno 1907, 146-148; Salvator Žitko, „Vrnitev v Italiji zadržanih umetnin in arhivov iz Kopra, Izole in Pirana: zgodovina neke problematike ali problematika neke zgodovine“, *Annales, Series Historia et Sociologia*, letn. 32, št. 1, 2022., 17, 29.

Kraljevine Italije. Kao predstavnici obitelji navedeni su grofica Emma Borisi s nećakinjama Carolinom i Amalijom, kćerima preminuloga brata Edoarda. Usto je i opisan obiteljski grb: kvadrirani štit, na prvom i četvrtom zlatnome polju zeleni čempres koji pridržavaju dva crvena lava, a na drugom i trećem zlatnom polju zeleni bor raste iz zelenoga podnožja. Za uvrštenje u službeni popis Zlatne knjige morali su obnoviti obiteljski arhiv. To je napravljeno do 1928. – prikupljeni su prijepisi svih dokumenata koji su se ticali obitelji iz državnih i pokrajinskih arhiva u Veneciji, Trstu, Gorici i Kopru. Podaci su crpljeni i iz raznih povijesnih knjiga i zapisa lokalnih autora (Stancovich, Pusterla, Luciani). Zbirka grbova je obnovljena uz pomoć Rietstapova (*Armorial général*) i Siebmacherova djela te zbornika *Weiglichen Wappenbuch* (1770.). Potražena je i pomoć instituta Vallardi. Kopije su pohranjene u koparskom, tršćanskom i venecijanskom arhivu. Vjerojatno iz financijskih razloga, postupak uvrštenja u službeni popis plemstva nije dovršen. Prema sjećanju članova obitelji, na jednoj slici iz izgubljenoga arhiva prikazan je štit – izvorni grb (*Stammwappen, stemma avito*) s plaštem, crvenim izvana i zlatnim iznutra te okrunjenom kacigom s čempresom kao nakitom iznad njega. Jedan se član obitelji prisjećao da je na slici bila prikazana i Skenderbegova kaciga s kozjom glavom. Inženjer Ludovico Maria Venier, njihov nećak, napravio je crtež toga grba od kojega je sačuvana loša kopija na prozirnomo papiru.⁷⁴ Siebmacher prikazuje taj grb bez Skenderbegove kacige: raskoljeni kosi štit desno plav, lijevo zlatan, na sredini čempres sa zelenom krošnjom i crvenim deblom koji raste iz zelenoga podnožja, ispod su dva sučeljena crvena lava sa zlatnim krunama koji stoje na stražnjim nogama, lijevi prednjom šapom drži zlatnu kraljevsku krunu, a desni zlatno žezlo. Plašt lijevo i desno je zlatni izvana i

74 Calligaris, *Da casa Conti a Palazzo Lang*, 71-72, 86; Giovanni Battista di Crollanza et al., *Annuario della nobiltà italiana*, anno XVII, Bari 1895., 1178. Opis izvornoga obiteljskog grba sadržan je u pismu Institutu Vallardi, a donosi ga Calligaris (*Da casa Conti a Palazzo Lang*). Nije naveden član obitelji koji se sjeća Skenderbegove kacige. Kopija obnovljenoga arhiva obitelji Boris, odnosno Borisi, pohranjena u Kopru, jedina je nadopunjavana tijekom vremena. Sada nosi naziv *Rodbina Borisi*. Njegovu jezgru čini *Archivio storico della famiglia Boris*, a sastoji se od povijesnih i genealoških podataka, od kojih je dio sadržan u rukopisu *Historiografia della Nobilissima Famiglia dei Conti Borisi Signori di Antivari e Fontane Ab Anno Domm. MCCC*. Nadalje, tu su prijepisi dokumenata iz mletačkoga arhiva i dostupne literature vezane za taj rod; rodni, vjenčani i smrtni listovi, kao i izvanci iz koparskih krsnih knjiga 1886., nasljedstva, oporuke te zadužbine vezane za Grisonijevu dobrotvornu ustanovu i koparsku bolnicu. Jednako tako, postoje podaci o povijesti Kopra iz 1886., crkveni kalendar, knjiga zemljišnih računa, korespondencija i grbovi raznih rodova. Arhiva je nadopunjena 1959. materijalima vezanim za Giuseppa Borisija (1889. – 1965.). Tako su tu dospjeli dokumenti o porodici Aprilis, fotokopije matičnih knjiga rođenih porodice Passamonti, genealoški podatci porodice Meduna, dokumenti o Tartiniju i dopisi općine San Vito (iz arhiva u Pordenoneu). Uključeni su spisi Giuseppe Borisija: razne molbe iz vremena Drugoga svjetskog rata, organizacija talijanske manjine nakon rata, članci iz raznih časopisa, radiodrame Radija Koper iz 1954., dokumenti o lutkarskim kazalištima te razne bilješke, okružnice i dekreti. Posljednja dopuna arhive učinjena je 1967., kada L. Jamnik iz Izole poklanja materijale u vezi porodice Kertschel (<http://www.siranet.sidetail./aspx?ID=66107>, pristupljeno 20. 7. 2022.). Državni arhivi u Milanu i Beču također posjeduju dokumentaciju vezanu za rod Borisi.

crveni s unutarnje strane. Iznad štita je kaciga okrunjena zlatnom krunom i kao nakit čempres sa zelenom krošnjom i crvenim deblom. Naveden je kao grb „von Borisi zu Fontane“. Rietstap ga naziva „Borisi di Fontane – *Dalmatië*“. U starijim dodacima Siebmachera (1772.), odnosno *Weiglichen Wappenbuch* (1753.) prikaz grba je nešto drugačiji: čempres, koji više sličí boru, ima deblo grimizne boje. Naveden je kao grb „Die H.^m v. Borisi zu Fontane aus Crain“.⁷⁵

Zaključak

Rod Borisi (Boris) potječe, prema natpisu u Funtani, od dukljanskoga i barskoga plemstva, a s vremenom se proširio do Dubrovnika i Venecije. Razlog tomu bijaše bavljenje trgovačkim poslovima, vojna i upravna služba kod raznih vladara te crkvena služba njegovih pripadnika. Tako je u Dubrovniku jedan Borisi bio i kancelar (1581.). Barski Borisi bili su u službi bosanskih vladara do 1443., kada prelaze Veneciji. Nagrađeni su priznavanjem plemstva te drugim povlasticama. Nakon pada Bara u osmanske ruke, potomci Pietra (Piera) Borisa sele se, bar privremeno, u Dubrovnik, a zatim u Moldavsku i Carigrad te konačno u Kopar. U Istri stječu koparsko plemstvo, vlasništvo – uz grofovski naslov – Funtane te naknadno i plemstvo grada Poreča. Uza sve to, Venecija im od 15. do 18. st. kao vjernim i zaslužnim službenicima isplaćuje godišnju potporu. Borisi su na svojoj imovini isticali vlastiti grb, a oni kameni sačuvani su u Baru, Ankaranu i Funtani.

Sažetak

Patricijski rod Borisi prisutan je u Baru barem od 14. st., gdje postoji kameni grb iz 15./16. st.: iskorijenjeni bor na štitu okruženom vijencem, sve unutar nazubljenoga okvira. Pietro Boris i Giacomina rođena Bruti začetnici su istarske grane Borisija. Imali su četiri sina: Bernarda, Marina, Francesca i Marc'Antonija, a od kćeri poznata je Franceschina. Nakon pada njihovih rodnih gradova Bara i Ulcinja u osmanske ruke 1571., neki se članovi plemićke obitelji Bruti sele u Kopar, a zatim u Carigrad i Moldavsku, gdje im se pridružuju sinovi Pietra Borisa koji se 1592. sele u Kopar. U obližnjem Ankaranu postoji kuća s njihovim grbom: iskorijenjeni bor na talijanskom štitu okruženom trima vjenčićima i slovima V, M, F i B, sve unutar nazubljenoga okvira. Marino Borisio (Borisi) uskoro se seli u Dubrovnik.

Bernardo Borisi (*Borisius*, Borisio) dobio je od rašporskoga kapetana 1593. zapuštena zemljišta u kontradama *Acquadizza*, *Fontane*, *Monte Pighera* i *Scoglio Riviera*, a

⁷⁵ *Des grossen und vollständigen Weiglichen Wappenbuchs erstes Supplement ober Nachtrag mit einer Vorrede Johann David Köhlers*, Nürnberg 1753.; *Johann Siebmachers grosses Wappen-Buch. 1 tes Supplement*, Nürnberg 1772.; *Siebmacher's Wappenbuch*, 30, Taf. 21; Rietstap, *Armorial général*, 252; Poli, *Famiglie*, 49. Poli navodi da su Borisi najprije posjedovali kaštel *Loc* u Kranjskoj, a zatim Funtanu. *Loc* bi trebala biti današnja Loka (tal. *Lonche*) u Sloveniji, koja je neko vrijeme bila u sastavu Kranjske. Šrafura za grimiznu tinkturu = kose crte ulijevo.

dvije godine poslije mletački Senat potvrđuje taj beneficij. Stoga je Bernardo doselio kolone iz Zete te kupio ruševine kaštela Neboise, preuredivši ga u svoje prebivalište pa izgradio uz njega i crkvu. Na te je građevine postavio svoj grb: dva sučeljena lava ispod iskorijenjenoga bora. Marc'Antonio Borisi (u. 1620.) bio je u službi Serenissime kao dragoman pri turskoj Porti u Carigradu. Uslijed pogoršanja odnosa između Venecije i Osmanskoga Carstva pogubljen je 1620. po nalogu velikoga vezira. Njegov sin Pietro je za 1000 dukata 1648. kupio jurisdikciju nad naseljem i čitavim teritorijem Funtane, stekavši tako za sebe i nasljednike naslov *Conte Borisi di Fontane*, koji mu je 1665. potvrđen. Kao grb rabio je koso postavljene kvadrirane štite: na prvom i četvrtom zlatnom polju s plavom glavom stoji čempres prirodne boje koji raste iz zelenoga podnožja pridržan od dvaju uspravnih crvenih lavova sa zlatnom krunom, desni drži u prednjoj desnoj šapi zlatnu krunu, a drugi zlatno žezlo; na drugom i trećem srebrnom polju udesno koso položeni lucanj vinove loze prirodne boje s dvama listovima i jednim plavim grozdom. Iznad štita je kaciga sa zlatnom krunom iz koje, kao nakit, izlaze zlatno, plavo i srebrno nojevo pero. Plašt je desno plav (iznutra) i zlatan (izvan), a lijevo plav i srebrn. Pietrov sin Marc'Antonio (1637. – 1706.) i braća uspjeli su investiturama rašporskoga kapetana iz 1687. i 1691. dobiti jurisdikciju i pravo ribolova u vodama i luci Funtane, ali su im 1734. ukinuti. Borisi su 1725. uvedeni u popis istarskih naslovnika. Bernardo Borisi (1732. – 1807.) dobio je 1791. od posljednjega dužda Ludovica Manina potvrdu naslova *Conte*.

Nakon propasti Prejase Republike nova austrijska vlast (1797. – 1805.) zadržava zatečeno stanje, dok francuska vlast (1805. – 1813.) ukida sve dotadašnje društvene i političke odnose. Povratkom Habsburgovaca dolazi do djelomične obnove starih odnosa i priznavanja mletačkih plemićkih naslova.

I patrizi Borisi: biografie concise, alberi genealogici ed eredità araldica dei membri del ramo comitale istriano (XV – XVIII sec.)

Riassunto

La famiglia Borisi è presente ad Antivari già dal XIV secolo. Qui esiste uno stemma in pietra del XV – XVI secolo: un pino sradicato su scudo attorniato da ghirlanda, il tutto racchiuso dentro ad una cornice saltellata. Piero Boris e Giacoma Bruti sono i capostipiti del ramo istriano dei Borisi. Avevano quattro figli: Bernardo, Marino, Francesco e Marc'Antonio, e la figlia Franceschina. Dopo la caduta nel 1571 delle loro città natali di Antivari e Dulcigno in mano turca, i membri della famiglia Bruti emigrano a Capodistria, poi a Costantinopoli e in Moldavia, dove li raggiungono i figli di Piero Boris. Poi nel 1592 i fratelli Borisi vanno a Capodistria. Nella vicina Ancarano esiste una casa che espone il loro stemma: un pino sradicato su scudo italiano circondato da tre ghirlande e le lettere V, M, F e B, il tutto contenuto dentro alla cornice saltellata. Marino Borisio (Borisi) emigra a Ragusa.

Nel 1593 Bernardo Borisi (*Borisius*, Borisio) riceve dal capitano di Raspo terreni abbandonati ed incolti nelle contrade di *Acquadizza*, *Fontane*, *Monte Pighera* e *Scoglio Riviera*. Due anni dopo, questo beneficio sarà confermato dal Senato veneto. Bernardo insedia coloni dalla Zeta e compra i resti del castello di Neboise, tras-

formandolo nella propria residenza e costruendovi accanto una chiesa. Su queste costruzioni egli ha esposto il suo stemma: due leoni affrontati sotto un pino sradicato. Marc'Antonio Borisi (m. 1620) portava il titolo di Dragomano grande della Serenissima presso la Porta in Costantinopoli. A causa del deterioramento dei rapporti tra Venezia e l'Impero Ottomano, viene giustiziato nel 1620 su ordine del gran visir. Suo figlio Pietro acquista nel 1648 per 1000 ducati la giurisdizione su Fontane e sul suo territorio, a cui era annesso il titolo di conte. Il titolo gli fu confermato nel 1665. Il suo stemma comprendeva uno scudo inquartato inclinato. Nel 1° e nel 4° campo dorato con capo azzurro, si trova un cipresso di colore naturale, terrazzato di verde e sostenuto da due leoni rossi controrampanti, coronati d'oro. Quello destro tiene tra le zampe una corona d'oro, quello a sinistra uno scettro. Nel 2° e nel 3° campo di colore argento, si trova un pampino di vite verde inclinato con due foglie e un grappolo d'uva azzurro. Sopra l'elmo si trova una corona d'oro da cui come ornamento spiccano piume di struzzo di colore oro, azzurro e argento. Il mantello a destra è di colore azzurro (interno) e oro (contorno), mentre a sinistra è di colore azzurro e argento. Grazie alle investiture del capitano di Raspo del 1687 e del 1691, Marc'Antonio (1637 – 1706), figlio di Pietro, e i suoi fratelli riescono a imporre la propria giurisdizione sulle acque e sul porto di Fontane, come pure ottenere il diritto esclusivo di pesca. Le investiture saranno annullate nel 1734. Nel 1725 i Borisi sono iscritti nel Ruolo dei titolati istriani. Nel 1791 Bernardo Borisi (1732 – 1807) ottiene dall'ultimo doge, Ludovico Manin, la conferma del titolo di Conte.

Dopo la caduta della Serenissima, la nuova amministrazione austriaca (1797 – 1805) mantiene i diritti acquisiti, mentre durante il dominio francese (1805 – 1813) vengono banditi. Con il ritorno degli Asburgo vengono parzialmente ripristinati i diritti e i titoli nobiliari veneti.

Patrician family Borisi: short biographies, genealogies and heraldic heritage of members of the Istrian comital branch (15th - 18th C)

Abstract

The patrician family Borisi has been present in Bar since at least the 14th century, where one can find a stone coat of arms from the 15th or 16th century: an uprooted pine on a shield surrounded by a wreath, all within a serrated frame. Pietro Boris and Giacoma, née Bruti, were the founders of the Istrian branch of Borisi. They had four sons: Bernardo, Marino, Francesco and Marc'Antonio, and the only known daughter Franceschina. After the fall of their hometowns of Bar and Ulcinj to the Ottomans in 1571, some members of the Bruti noble family moved to Koper, and then to Constantinople and Moldavia, where they were joined by the sons of Pietro Boris who moved to Koper in 1592. In nearby Ankaran one can find a house with their coat of arms: an uprooted pine on an Italian shield surrounded by three wreaths and the letters V, M, F and B, all within a serrated frame. Marino Borisio (Borisi) moved to Dubrovnik soon after.

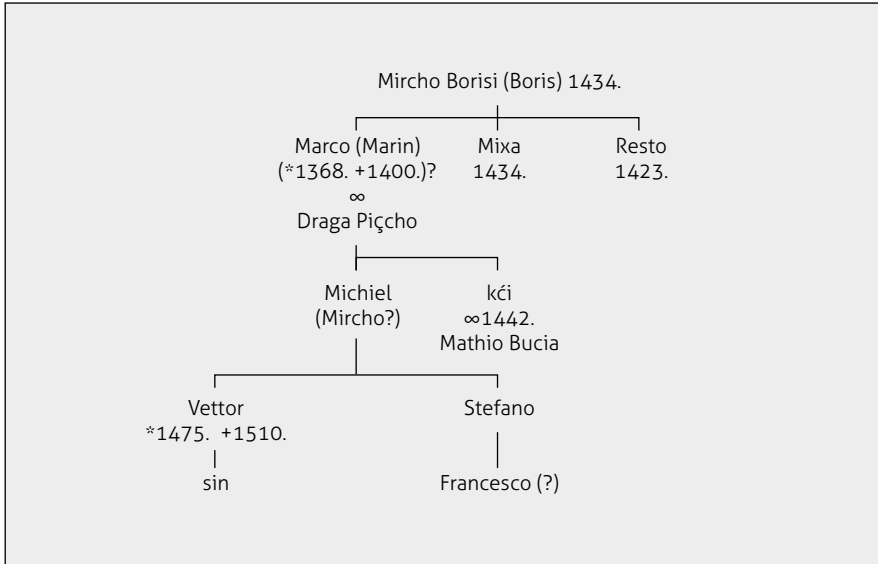
Bernardo Borisi (*Borisius*, Borisio) received neglected lands in the fields of *Acquadizza*, *Fontane*, *Monte Pighera* and *Scoglio Riviera* from the Rašpor captain in 1593, and two years later the Venetian Senate confirmed this privilege. Therefore, Bernardo moved serfs from Zeta and bought the ruins of the Neboise castle, con-

verted it into his residence and built a church next to it. He placed his coat of arms on these buildings: two facing lions under an uprooted pine tree. Marc'Antonio Borisi (died 1620) was in the service of the La Serenissima as an interpreter with the Turkish government in Constantinople. Due to the deterioration of relations between Venice and the Ottoman Empire, he was executed in 1620 by the order of the Grand Vizier. His son Pietro bought jurisdiction over the settlement and the entire territory of Funtana for 1000 ducats in 1648, thus acquiring for himself and his heirs the title of *Conte Borisi di Fontane*, which was confirmed in 1665. As a coat of arms, he used an obliquely placed squared shield: on the first and fourth gold fields with a blue head stands a natural-coloured cypress growing from a green base supported by two upright red lions with a gold crown, the right one holds in the fore right paw a golden crown, and the other a golden sceptre; on the second and third argent fields, a natural-coloured grape vine with two leaves and one blue bunch is laid obliquely to the right. Above the shield is a helmet with a golden crown, from which gold, blue and silver ostrich feathers emerge as jewellery. The cloak is blue (inside) and gold (outside) on the right, and blue and silver on the left. Pietro's son Marc'Antonio (1637 – 1706) and his brothers managed to obtain jurisdiction and the right to fish in the waters and harbour of Funtana with the investitures of the Rašpor captain from 1687 and 1691, but they were revoked in 1734. The Borisi were included in the list of Istrian title holders in 1725. In 1791, Bernardo Borisi (1732 – 1807) received confirmation of the title of *Conte* from the last doge, Ludovico Manin.

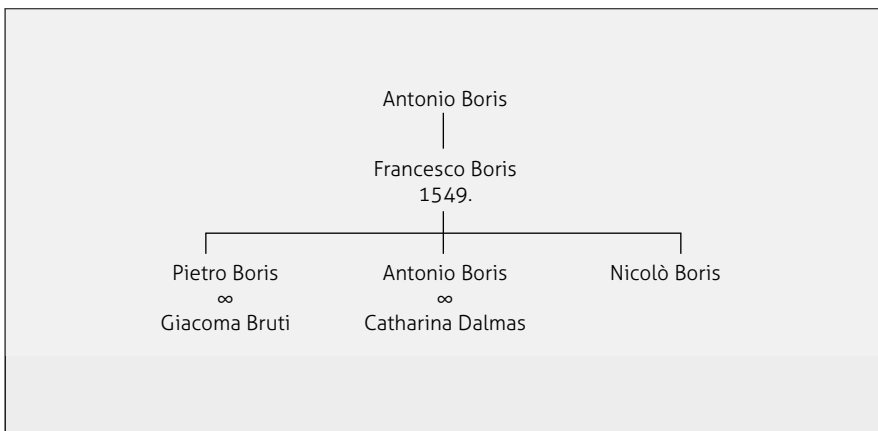
After the collapse of the Republic of Venice, the new Austrian government (1797 – 1805) maintained the found circumstance, while the French government (1805 – 1813) abolished all previous social and political relations. The return of the Habsburgs led to a partial restoration of old relations and the recognition of the Venetian noble titles.

Prilozi

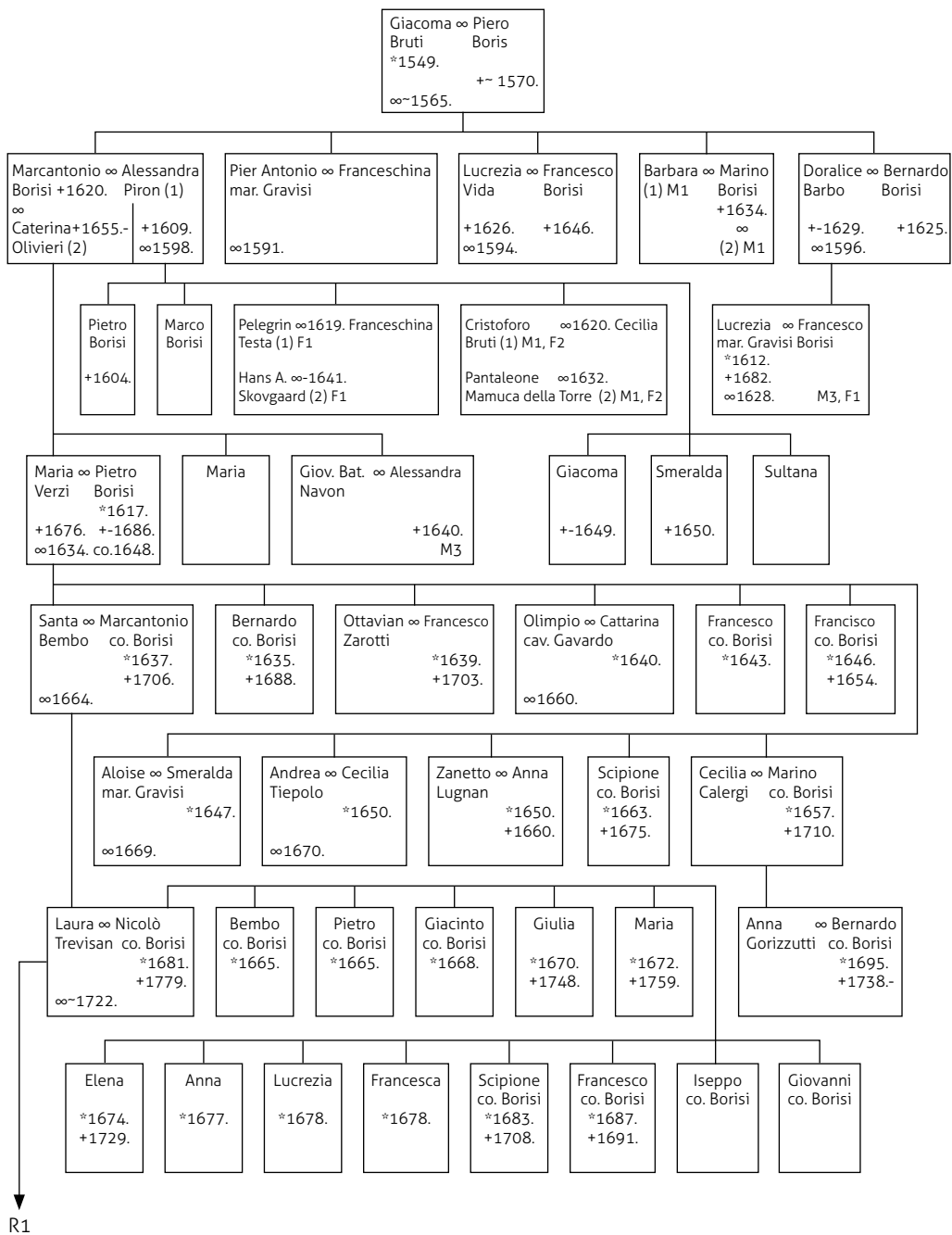
Dijagram 1. Potomci Mircha Borisija (15. – 16. st.)

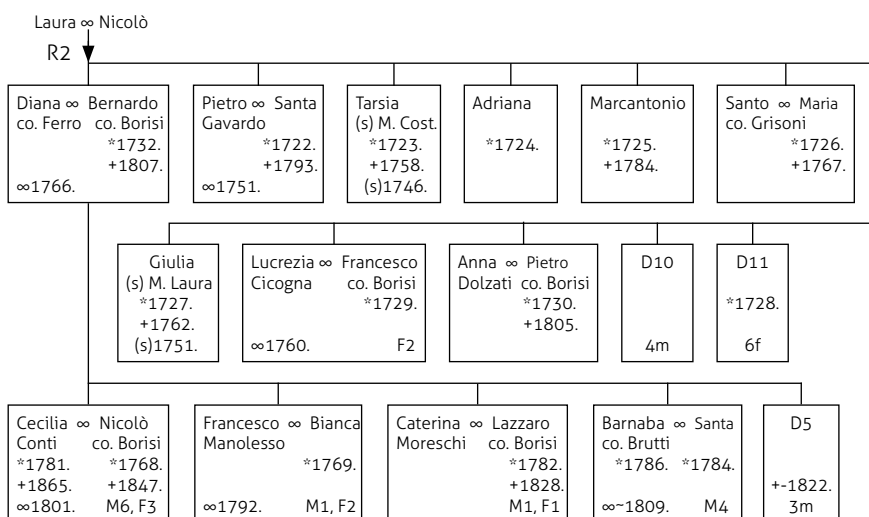
Dijagram 2. Potomci Antonija Borisa

Dijagram 3. Potomci Piera Borisa (16. – 18. st.)

Dijagram 4. Potomci Piera Borisa (nastavak)

Legenda

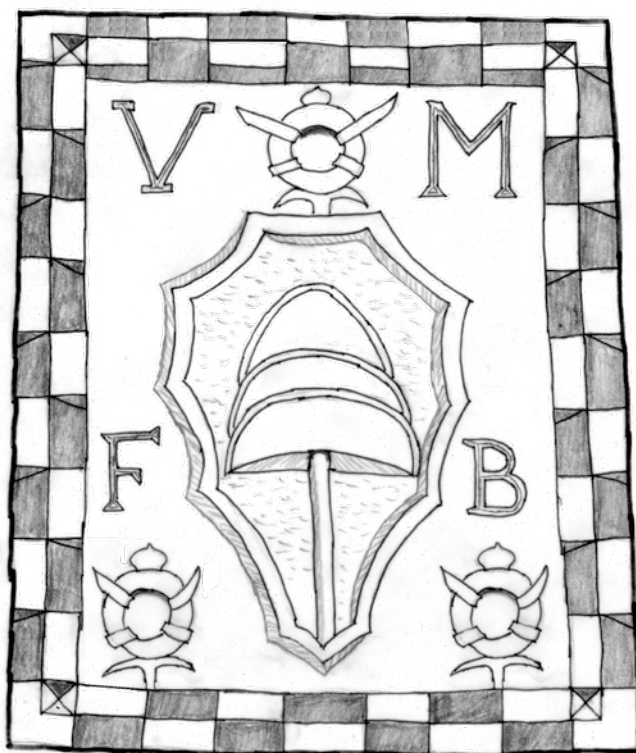
* ..... godina rođenja
∞ ..... vjenčanje / godina vjenčanja
+ ..... godina smrti
(1) ..... prvi suprug / supruga
-1500. .... prije 1500.
1500.- ..... poslije 1500.
~1500. .... oko 1500.
D1 ..... prvi potomak
F2 ..... dvije kćeri

M3 ..... tri sina
R1 ..... prvi nastavak
1f ..... prva sestra
2m ..... drugi brat
(s) ..... redovničko ime / godina ređenja
cav. .... vitez
co. .... grof / grofica
mar. .... markiz / markiza

Sl. 1. Kameni grb Borisija iz Bara (15. st.)

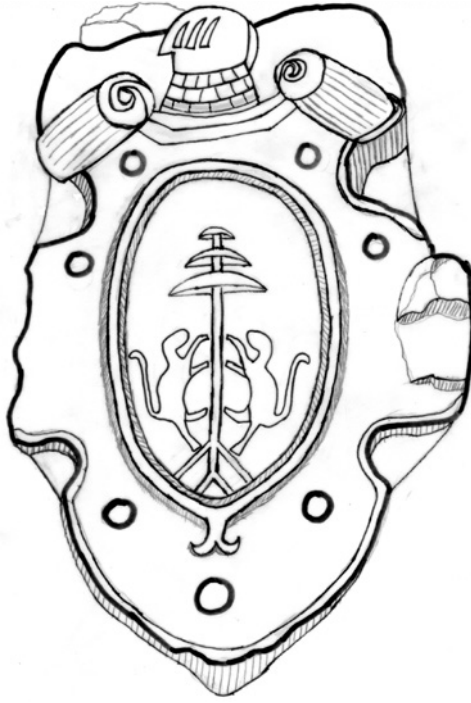

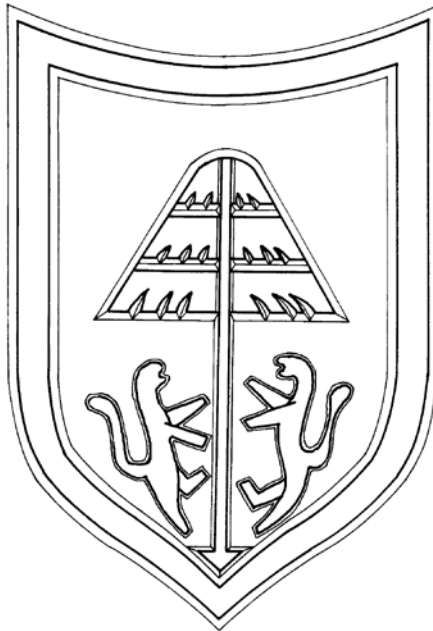
Sl. 2. Kameni grb Borisija iz Ankarana (16. st.)

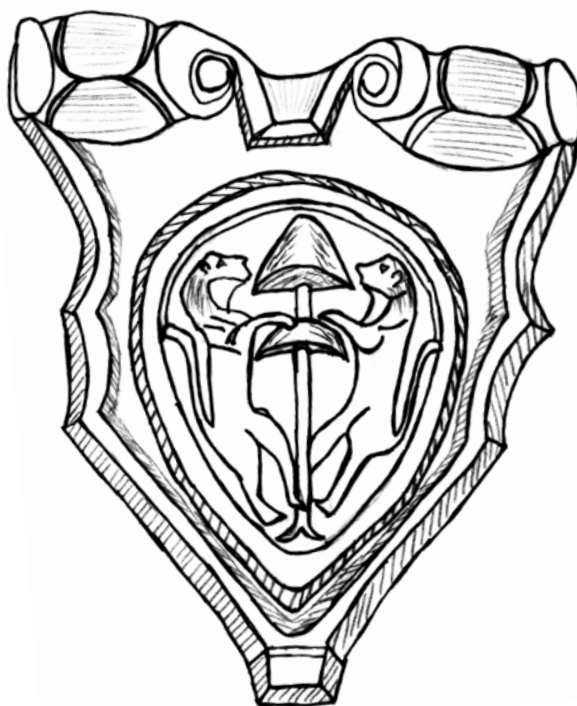
Sl. 3. Kameni grb Borisija na istočnoj strani funtanskoga Kastela (1610.)

Sl. 4. Kameni grb Borisija na imanju Džamonja kraj Vrsara (17. st.)

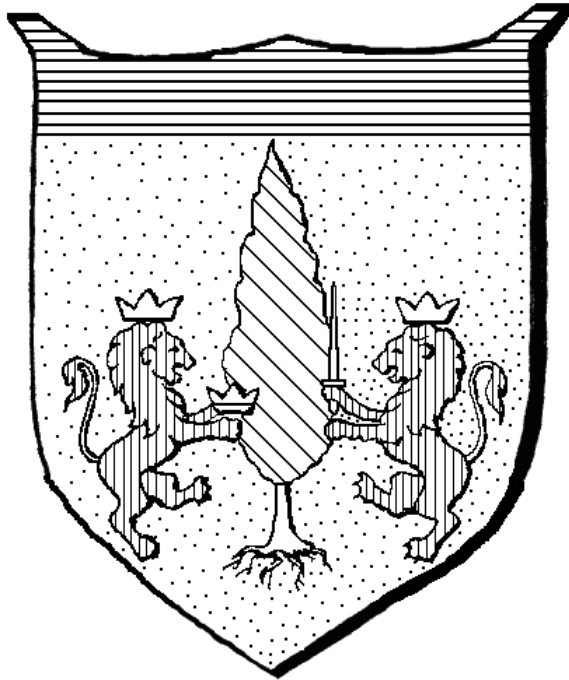
Sl. 5. Kameni grb Borisija na zapadnoj strani funtanskoga Kastela (17. st.)

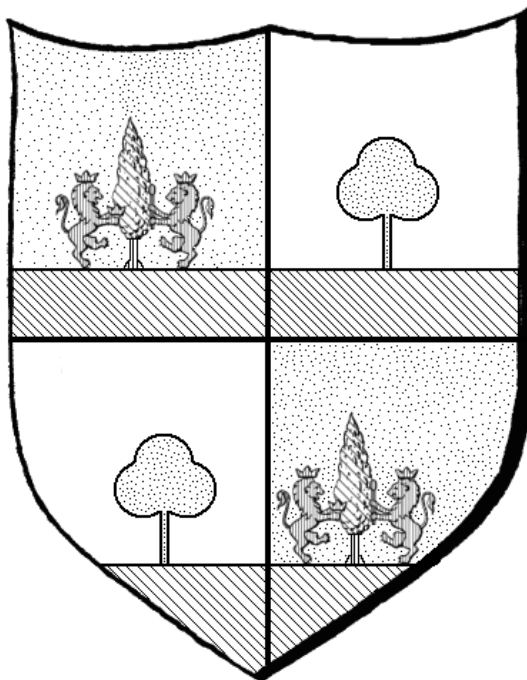
Sl. 6. Kameni grb Borisija na nadvratniku funtanske crkve sv. Bernarda (1621.)

Sl. 7. Kameni grb Borisija na grobnici u funtanskoj crkvi sv. Bernarda (1706.)

Sl. 8. Grb Borisija prema crtežu iz grbovnika čuvanoga u obiteljskom arhivu Gravisi

Sl. 9. Grb Borisija prema crtežu iz obiteljskoga arhiva Gravisi